

Talousrikollisuuden tilannekuva III/2006

Poliisin tietoon tullut talousrikollisuus
Tilastokatsaus

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti

PAKK, ESLH, KRP, VH

Hanke VM0151:00/07/02/2000

SISÄLLYS

<i>Talousrikollisuuden tilannekuva III/2006</i>	1
1. ESIPUHE – MITÄ TILASTOT KERTO VAT JA MITÄ EIVÄT	3
1. TUTKINTATILANNE	5
<i>Tutkintatilastot</i>	5
<i>Rikosnimikkeet talousrikosjutuissa</i>	10
<i>Huomioita tutkinnassa olevista jutuista</i>	11
<i>Liiketoimintakiellon valvonta</i>	13
3. TALOUSRIKOSTEN TEKOTAVAT	16
<i>Johdanto</i>	16
<i>Rikoslajit</i>	17
4. VEROHALLINNON TALOUSRIKOSTILASTOT MARRASKUUSSA 2006	25
<i>Verotarkastus</i>	25
<i>Maksuunpantujen verojen määrä</i>	27
<i>Verotarkastuksiin perustuvat rikosilmoitukset</i>	28
<i>Verohallinnon rikosilmoitukset</i>	29
<i>Rikosilmoitusten seuraamukset</i>	32
5. YHTEENVETO	35
6. TALOUSRIKOLLISUUTTA KOSKEVIA JULKAISUJA JA ARTIKKELEITA	36
<i>Yhteystietoja</i>	41

1. Esipuhe – Mitä tilastot kertovat ja mitä eivät

Talousrikostorjunnan johtaminen ja voimavarojen oikea suuntaaminen edellyttää riittävää ja oikeata kuvaa talousrikollisuudesta. Yksi tapa pyrkiä syventämään ja hallitsemaan rikollisuuden kokonaiskuvaa on kerätä siitä saatavilla olevaa tietoa tilastojen muotoon. Tämän tiedon kautta voi pyrkiä hahmottamaan myös sitä osuutta, josta tietoa ei ole saatavilla.

Käsillä on kolmas Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektissa tehty talousrikollisuuden tilannekuvaraportti. Tämän kertaistessa raportissa keskitytään tilastoihin. Poliisin talousrikostorjunnan tunnuslukujen lisäksi luodaan tilastokatsaus verohallinnon talousrikostorjuntaan. On selvää, että talousrikollisuutta koskevaa tilastotietoa tarvitaan mittaamaan, ohjaamaan ja kehittämään torjuntatoimia, mutta näiden lukujen ja taulukkojen keskellä hyvä pysähtyä pohtimaan myös sitä, mitä nämä luvut todellisuudessa kertovat ja mitä ne jättävät kertomatta.

Talousrikollisuutta koskevat tilastot kertovat siitä osasta talousrikollisuutta, johon suomalaisten valvontaviranomaisten ja sitä kautta oikeuslaitoksen toimenpiteet ovat kohdistuneet. Poliisin tietoon tullut talousrikollisuus riippuu pitkälti muidenkin viranomaisten aktiivisuudesta ja resursseista. Näkyvin yhteys tilastoissa on verohallinnon tarkastustoiminnan ja poliisin tietoon tulleen verorikollisuuden välillä. Myös poliittinen ilmapiiri vaikuttaa tilastoihin torjuntatyöhön panostettujen resurssien kautta.

Koska vain osa rikoksista tulee tilastoiduksi, tarkastelussa pitää muistaa piilorikollisuuden määrä ja harmaan talouden osuus talousrikollisuudessa. Tähän osuuteen pystytään parhaiten vaikuttamaan sekä viranomaisten omaehtoisella tutkimus- ja analyysitoiminnalla että aktiivisella tietojenvaihdolla ja yhteistyöllä. Talousrikollisuudesta on toistuvasti arvioitu tulevan poliisin tietoon vain 5-10 prosenttia.

Jos valtionhallintoa ei käsitetä ”uhriksi”, on rikoksen kohteeksi joutuneiden osuus talousrikollisuuden ilmoittajista pieni. Tähän on rikoskirjallisuudessaakin löydetty monia syitä. Davies, Francis ja Jupp (1999) ovatkin luonnehtineet talousrikoksia ”näkymättömiksi” rikoksiksi. Näkymättömyyteen vaikuttava tiedon puute ilmenee neljänä ongelmana: *Tietoisuusongelma* kuvaa sitä, että uhrit eivät välttämättä ole tietoisia heihin kohdistuneesta rikoksesta ja edelleen, eivät saata sitä poliisin tai muiden viranomaisten tietoon. *Normaaliusongelmalla* tarkoitetaan sitä, että tekoa pidetään pikemminkin normaalina kuin rikollisena. *Ideologiaongelma* liittyy yhteiskunnassa vallitseviin käsityksiin siitä, mikä oikein ja väärin, hyväksyttävää ja lainvastaista. Lainsäädännön ja moraalikäsitysten vuorovaikutus saa aikaan laittoman ja laillisen toiminnan rajojen hämärtymistä. *Sopimusongelma* kuvaa tilanteita, joissa rikoksen uhri on tietoisesti hyväksynyt tilanteen. Sopimusongelma muodostuu esimerkiksi silloin, kun suostutaan työskentelemään vaarallisissa työoloissa korkeamman palkan vastineeksi tai kun luovutaan sosiaalimaksujen kertymisestä pimeää palkanmaksua vastaan. Näissä tilanteissa uhri itse vaikuttaa siihen, että rikollinen toiminta jää näkymättömäksi. Talousrikollisuuden näkymättömyyttä edistävät tiedon puutteen lisäksi tilastojen puute, teorian puute, tutkimuksen puute, kontrollin puute, politiikan puute sekä paniikin puute. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksen mukaan Suomessa yritykset jättävät talousrikoksia ilmoittamatta usein myös siitä syystä, että ei luoteta esitutkinta- ja oikeusprosessin onnistumiseen.

Ongelmana sekä rikollisuutta että rangaistuskäytäntöä koskevissa tilastoissa on myös se, että niistä on vaikea löytää juuri talousrikollisuutta koskevaa tietoa. Rikosnimikkeiden perusteella laadituista tilastoista on vaikea hahmottaa mikä osuus rikoksista on talousrikoksia, ja mikä yksityishenkilöiden tekemiä rikoksia. Jos talousrikosten osuuden saa selvitettyä, eivät luvut

kerro juurikaan mitään tutkittujen juttujen todellisesta sisällöstä. Tilastot eivät myöskään kerro paljoakaan viranomaisten yhteistoiminnasta tai rikosten etenemisestä valvonta- ja oikeusprosessien eri vaiheesta toiseen.

Vaikka käytössämme oleva tilastotieto on monella tavalla puutteellista, on meillä kuitenkin paljon syitä olla tyytyväisiä. Yksi tärkeistä asioista on se, että Suomessa poliisi on kansainvälisesti ainutlaatuisella tavalla tilastoinut talousrikoksia vuodesta 1996 alkaen, jolloin talousrikoksia ryhdyttiin kirjaamaan rikostietojärjestelmään yhtenäisen käsitteen perusteella.¹ Talousrikosten kirjaamisessa käytettävä luokittelu mahdollistaa talousrikosten tutkinnan erottelun muusta rikostutkinnasta ja sitä kautta mahdollistaa hyvän kokonaiskuvan saamisen tutkinnan tehokkuudesta ja kehitystarpeista. Lähtökohtaisesti poliisin käytössä oleva määritelmä ei ole samanlaisena käytössä muilla sidosviranomaisilla, mutta on mahdollista seurata talousrikosten käsittelyä myös muissa hallinnoissa. Virastojen omien tilastojen vertailun lisäksi tietoa tulee pyrkiä hahmottamaan valvonta- ja oikeusprosessin eri vaiheista. Poliisiammattikorkeakoulussa on meneillään tutkimus, jonka tavoitteena on ketjuttaa talousrikosten käsittely tuomioistuimiin asti ja täten mahdollistaa koko prosessin läpi jatkuva tilastollinen käsittely.

Talousrikosjuttujen todellisesta sisällöstä on pyritty saamaan tietoa sekä erillisselvitysten että jatkuvan seurannan avulla. Poliisin ylijohdossa on yhdessä Poliisiammattikorkeakoulun ja Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektin kanssa tehnyt vuoden 2005 alusta lähtien talousrikosten sisällöllistä analyysia, jonka tarkoituksena on tuottaa erityisesti laadullista tietoa talousrikosten tekotavoista. Tekotapalomakkeista saadun tiedon avulla korjataan aiemmin esiteltyjä tilastojen puutteita sekä pyritään paremman kokonaiskuvan muodostamiseen. Kun tarkastellaan näitä päätetyistä jutuista saatuja tietoja ja pääkaupunkiseudun esikäsittely-yksikön tutkintaan tulevista jutuista keräämiä tietoja, saadaan jo melko selkeä kokonaiskuva talousrikostutkinnan kohteista. Tämän perusteella voidaan pohtia myös sitä, minkälainen talousrikollisuus ei tällä hetkellä jää valvonnan piiriin.

Nämä kaikki tiedot yhdessä vaikuttavat siihen, miten toimintaa ohjataan ja mitataan. Jos tiedonhankinnan lähtökohtana olevaa talousrikoksen käsitettä pyritään vesittämään joko kirjaamalla talousrikoksiksi selkeästi siihen kuulumattomia tekoja tai jättämällä luokittelu kokonaan tekemättä, vaikutetaan tällä myös toiminnan ohjaukseen. Väärien kirjausten seurauksena aiheutuu usein lisää selvittämistyötä ja lisävaivaa sekä ohjauksesta vastaaville että kaikille tutkijoille. Hallintoseminaarissa 13. marraskuuta poliisin ylijohdon puheenvuorossa korostettiin, että ylijohdossa tulee kiinnittämään erityistä huomioita rekisteröintien ja kirjausten luotettavuuteen.

Erja Virta
erikoissuunnittelija
Poliisiammattikorkeakoulu
Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti

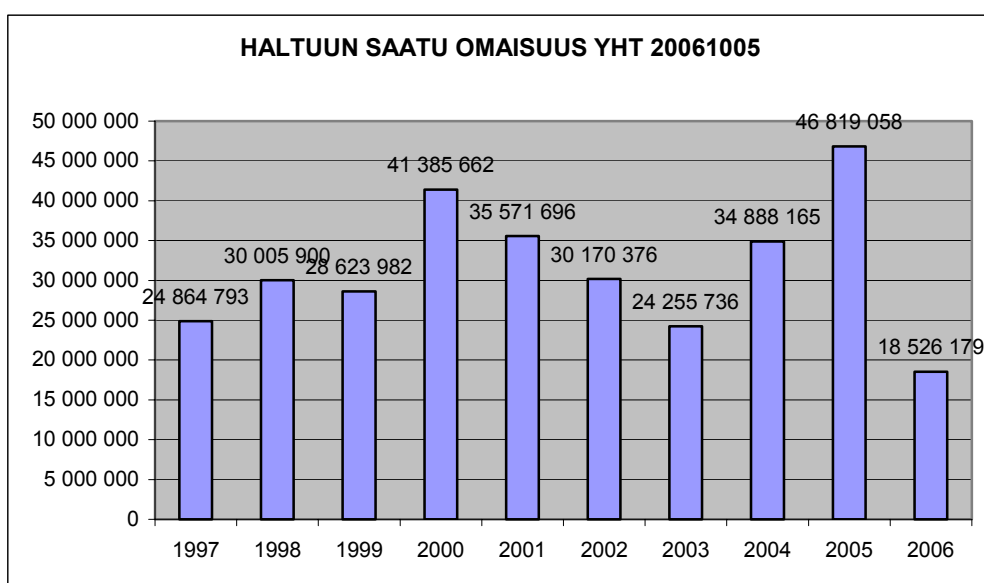
¹ Talousrikoksen yleismääritelmä (SM): Talousrikoksella tarkoitetaan yrityksen, julkishallinnon tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuvaa, huomattavaan välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa tai laiminlyöntiä. Yrityksen tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tapahtuneet verorikokset (RL 29 luku), kirjanpitorikokset (RL 30 luku), velallisen rikokset (RL 39 luku), arvopaperimarkkinarikokset (RL 51 luku) ja osakeyhtiörikokset (OYL 16 luku) ovat kuitenkin aina talousrikoksia.

1. Tutkintatilanne

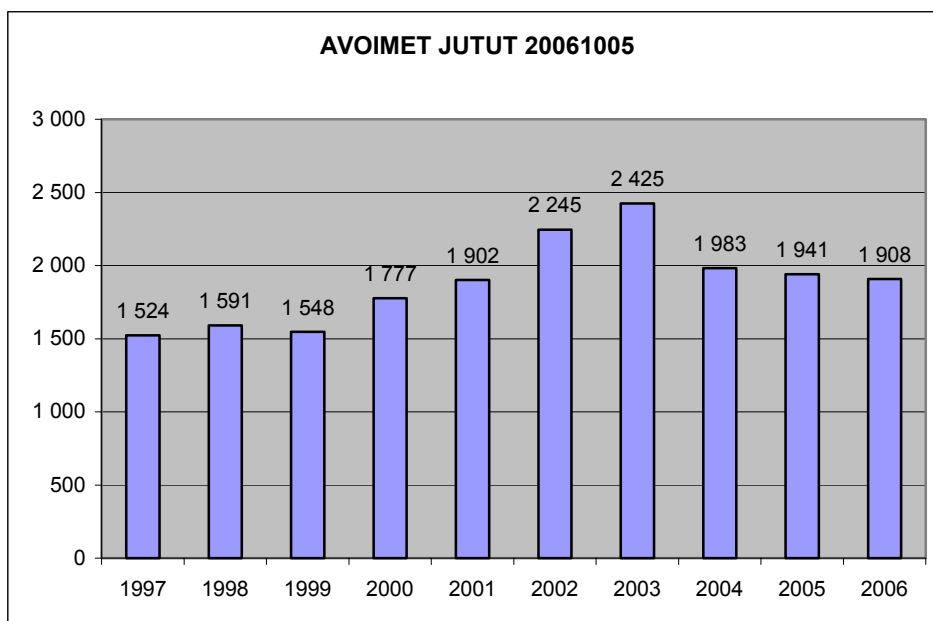
Erja Virta, erikoissuunnittelija, Poliisiammattikorkeakoulu, Virke

Tutkintatilastot

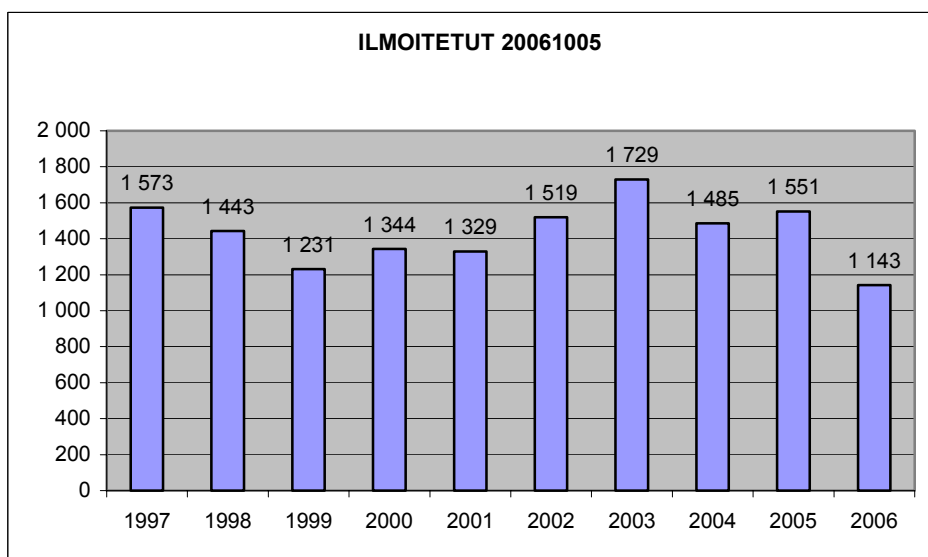
Talousrikostorjuntaan sijoitettujen lisäresurssien myötä on myös torjuntatyössä aikaansaatu tuloksiin kiinnitetty lisääntyvää huomiota. Haltuun saadun rikoshyödyn osalta poliisin tuloksissa oli vuonna 2005 selvä nousu. Summaa nosti Helsingin poliisilaitoksen tutkima laaja juttukokonaisuus. Vuonna 2003 kyettiin saamaan talousrikoksilla hankittua omaisuutta takaisin noin 24 miljoonaa euroa. Vuoden 2004 lopussa summa oli lähes 35 miljoonaa. Vuoden 2006 kolmannella neljänneksellä summa oli noin 18,5 miljoonaa euroa, ja marraskuun alussa noin 19,9 miljoonaa euroa.

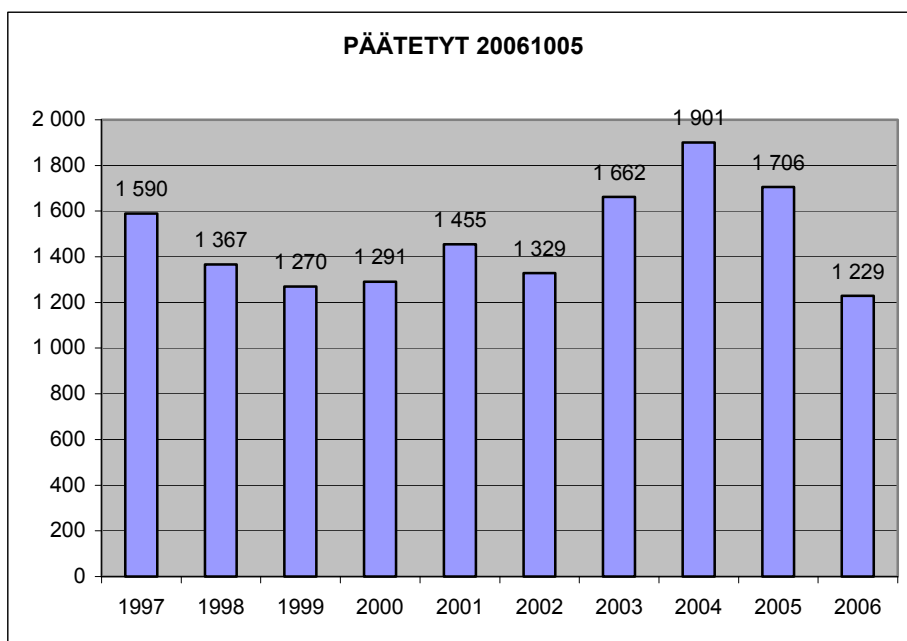
Tutkintatilannetta tarkasteltaessa hyvänä suuntana voidaan pitää avoimien talousrikosjuttujen lukumäärän laskua. Vuoden 2003 tilanteesta (2.425 avointa juttua) avoimet talousrikosjutut ovat vähentyneet siten, että vuoden 2004 lopussa avoimena oli 1.983 talousrikosjuttua ja vuoden 2005 lopulla 1.941 avointa talousrikosjuttua. Kuluvin vuoden kolmannen neljänneksen lopussa lukumäärä on edelleen laskenut jonkin verran (1.908) ja marraskuun alussa edelleen (1.887).

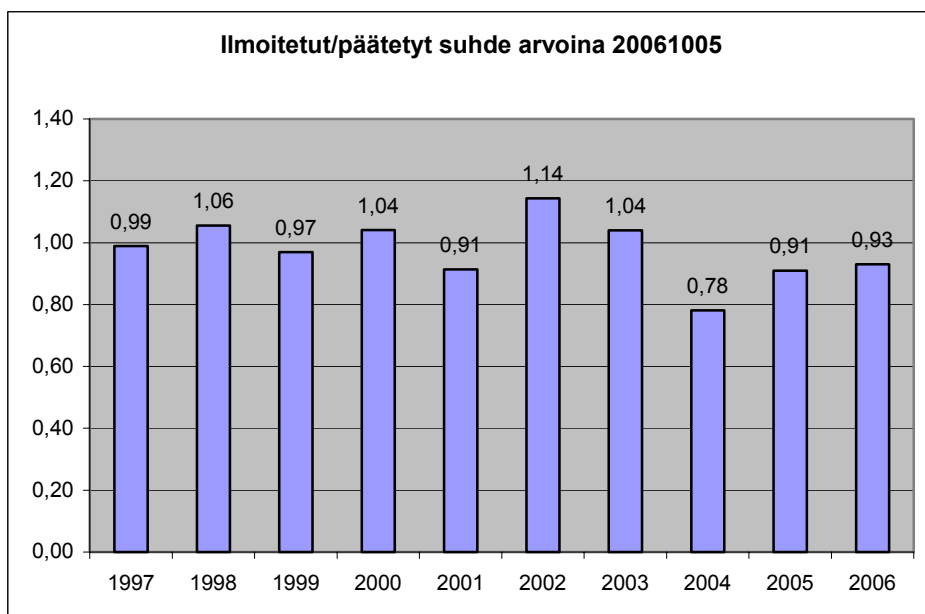
Poliisille on tullut pitkään enemmän ilmoituksia uusista talousrikoksista kuin juttuja on ehditty tutkia. Tähän suhdelukuun vaikuttaa tutkinnan läpivirtauksen ohella muun muassa se, miten sidosviranomaiset ovat panostaneet talousrikostorjuntaan. Vuodesta 2003 poliisille ilmoitettujen talousrikosten määrä on jonkin verran laskenut, ja osasyynä tähän on ollut verohallinnon ilmoitusaktiivisuuden lasku. Kun samalla ilmoitetut rikokset ovat muuttuneet keskimäärin törkeämmiksi kuin aiemmin, vaikuttaa tämä myös poliisin tutkimien juttujen vakavuusastetta kohottavasti. Uusia juttuja näyttäisi tulevan tutkintaan suunnilleen sama määrä kuin viime vuonna. Kolmannen kvartaalin lopussa luku oli 1.143 ja marraskuun alussa tänä vuonna ilmoitettuja juttuja oli 1.306.

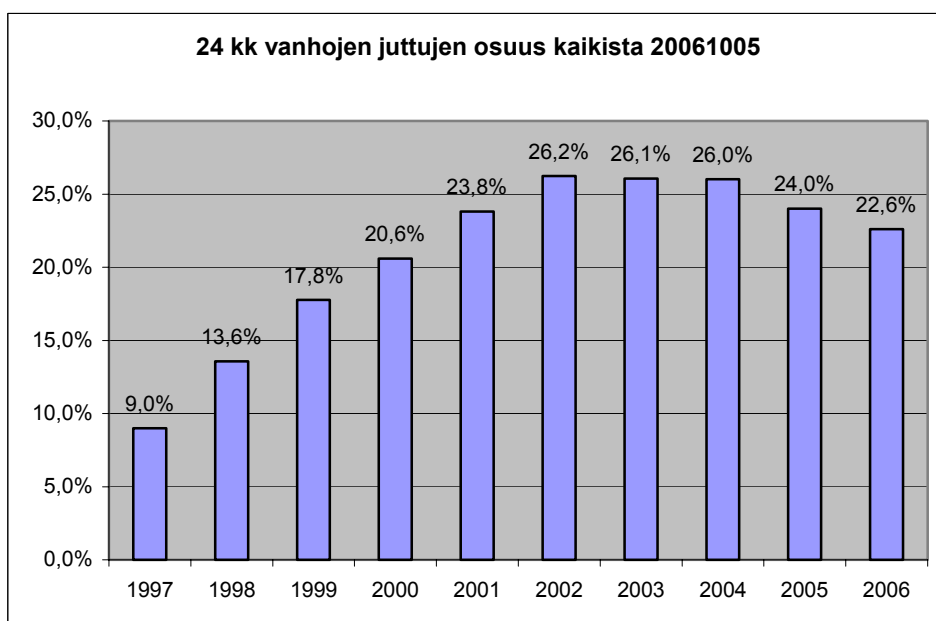
Vuoden 2006 kolmannella neljänneksellä poliisin tietojärjestelmässä oli tänä vuonna päätettyjä talousrikosjuttuja 1.229 kappaletta. Näistä kolmannella neljänneksellä päätettyjä oli 386. Sisäasiainministeriön tietojen mukaan kolmannen neljänneksen jutuissa oli saatu päätökseen 1.516 rikosnimikkeen tutkinta, joten keskimääräinen rikosten määrä jutuissa oli noin neljä. Rikosnimikkeiden määrä juttua kohden on jonkin verran noussut verrattuna alkuvuodesta päätettyihin juttuihin. Kolmannen kvartaalin lopussa luku oli 1.229 ja marraskuun alussa tänä vuonna päätettyjä juttuja oli kaikkiaan 1.404.

Vuodesta 2003 lähtien on talousrikostutkintaan ja torjuntaan osoitettu lisävaroja ja positiivisia tuloksia on saatu aikaan. Myös vuonna 2006 on talousrikostorjunnan tehostamiseen panostettu lisäresurssein. Vuodesta 2004 alkaen poliisi on saanut päätettyä enemmän juttuja kuin se on kirjannut uusia ilmoituksia ja vuoden 2006 aikana suunta näyttää jatkuvan. Vuoden 2006 lokakuuhun mennessä poliisi on kirjannut 1.143 uutta talousrikosjuttua ja päättänyt samalla ajanjaksolla 1.229 juttua. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vaikka vanhojen juttujenvarantojen purkamisvauhti hiljalleen vähenee, ollaan vielä hienoisesti ”plussalla”.

Koko avoinna olevan juttuvarannon pienenemisen ohella on huomattava, että vanhojen juttujen (rikosilmoitus on tehty yli kaksi vuotta sitten) osuus koko juttukannasta on lähtenyt laskusuuntaan. Kun samalla suunnataan voimavaroja poliisin omaan paljastavaan toimintaan, voidaan odottaa juttukannan edelleenkin nuorentuvan.

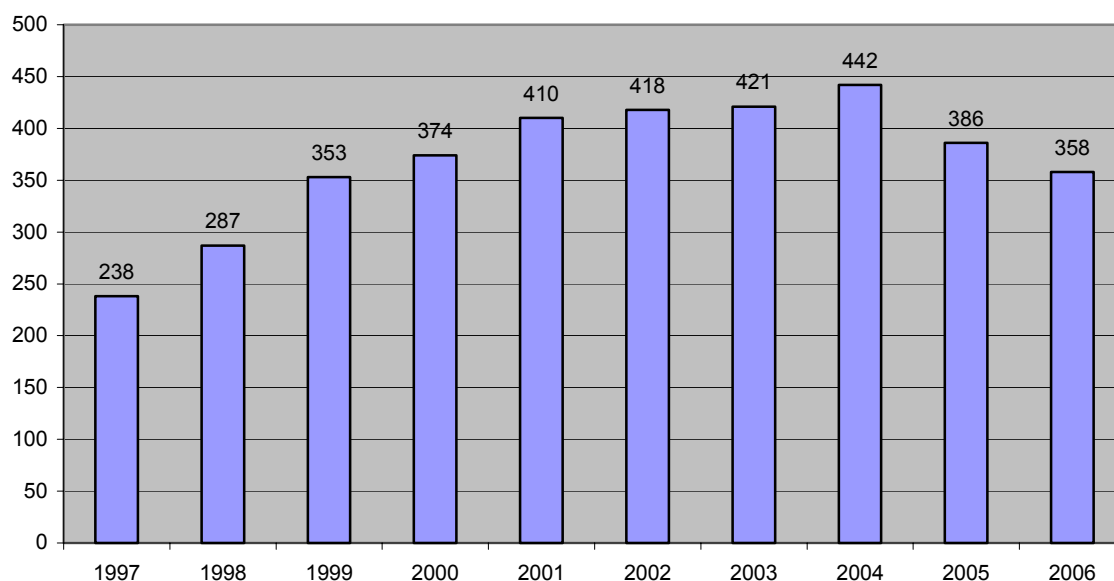

Hyvä kehitys on jatkunut myös tutkinta-aikojen lyhenemisessä. Seuraavassa esitetyt tutkinta-ajat ovatkin lyhentyneet huomattavasti viime kertaisesta raportista. Tämä muutos ei johdu niinkään tutkinta-aikojen todellisesta lyhenemisestä, vaan tilastollisen tarkastelutavan muuttumisesta.

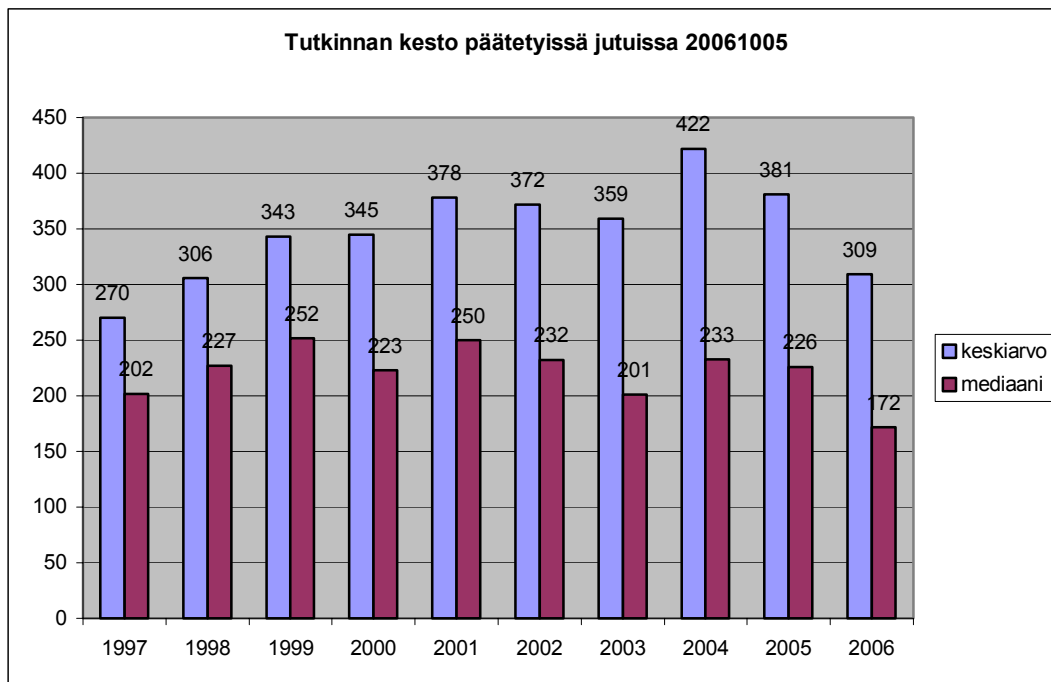
Aiemmissa raporteissa tutkinta-aikaa on kuvattu Polstat-järjestelmän ”tutkinnan kesto keskiarvo” –luvulla, jonka mukaan tutkinta-aika lokakuun 2006 alussa olisi 358 vuorokautta. Kyseistä tunnuslukua ei kuitenkaan voida pitää parhaana kun tarkastellaan sitä painoarvoa, mikä on viime aikoina kohdistettu tutkinta-ajan todelliseen lyhentämiseen. Tästä eteenpäin tutkinta-aikaa tullaan kuvaamaan tutkintatyötä paremmin kuvaavalla tunnusluvulla ”tutkinnan kesto päätetyissä jutuissa”. Samalla otetaan tarkasteluun keskiarvon lisäksi myös mediaaniluku. Mediaaniluku kuvaa sitä keskimmäistä tutkinta-aikaa, josta sekä lyhyempiä että pidempiä tutkinta-aikoja on yhtä paljon. Yksittäiset, keskimääräisestä huomattavasti pidemmät tai lyhyemmät tutkinta-ajat eivät heijastu mediaaniluvussa yhtä voimakkaasti kuin keskiarvoluvussa.

Seuraavassa taulukossa kuvataan tutkinnan kesta vanhan tarkastelutavan mukaisesti, tutkinnan keston keskiarvolla.

Tutkinnan kesto keskiarvo 20061005

Kun keskiarvolukujen tarkastelua muutetaan edellä kuvatulla tavalla keston arvioimisesta keskiarvolla vain päätettyjen juttujen keston, tutkinta-aika ”putoaa dramaattisesti” miltei 50 vuorokautta ja samalla miltei 14 prosenttia. Huolimatta tästä, tutkinta-aikojen odotetaan kuluvana vuonna laskevan edelleen. Tavoitteeksi on asetettu keskimäärin 225 vuorokauden tutkinta-aika.

Kuluvan vuoden kolmannella neljänneksellä tutkinta-ajan mediaani oli 172. Marraskuun alussa tutkinta-ajan keskiarvo päätetyissä jutuissa oli 308 ja mediaani 221.

Rikosnimikkeet talousrikosjutuissa

Sisäasiainministeriön tilastojen mukaan poliisille ilmoitettuja *uusia talousrikosasioita* oli vuoden ensimmäisellä neljänneksellä kaikkiaan 446, toisella neljänneksellä 362 ja kolmannella neljänneksellä 352 eli yhteensä 1.160 uutta r- tai s-ilmoitusta. Näistä 1.057 oli rikosilmoituksia. Uusien rikosnimikkeiden lukumäärä oli lokakuun alussa 1.782, eli keskimäärin 1,7 rikosnimikettä juttua kohden.

Vuoden 2006 lokakuun alkuun mennessä yleisin poliisin tietoon tullut talousrikos oli kirjanpitorikos. Näitä esiintyi 276 kertaa. Seuraavaksi useimmin esiintyneitä rikosnimikkeitä olivat törkeät veropetokset (193 kpl), petokset (118 kpl), törkeät petokset (128 kpl), veropetokset (107 kpl) ja törkeät velallisen epärehellisyydet (106 kpl). Miltei sata kertaa tutkinnassa on ollut törkeitä kirjanpitorikoksia (96 kpl) ja verorikkomuksia (96 kpl). Usein tutkittiin myös rekisterimerkintärikoksia (82 kpl) ja velallisen epärehellisyyttä (79 kpl).

Vuodesta 2004 alkaen on kirjanpitorikosta ollut mahdollisuus tutkia myös törkeänä tekemuotona. Törkeiden kirjanpitorikosten lukumäärät ovat nousseet vuoden 2004 65 tapauksesta vuonna 2005 126 tapaukseen. Vuoden 2006 aikana lukumäärä on ollut edelleen nousujohteinen ja lokakuun alussa törkeitä kirjanpitorikoksia oli kirjattu jo 96.

Vuosittain ilmenevä tilastollinen vaihtelu rikosnimikkeiden määriä selittyy usein joko laajoilla juttusarjoilla, kirjaamiskäytäntöjen muutoksilla tai lainsäädännön muutoksilla. Perustutkinnan osalta muutokset ovat kuitenkin melko vähäisiä. Sekä päätettyjen juttujen että uusien juttujen osalta nykyinen tutkintatilanne ei edelleenkään tuo mukanaan juurikaan

yllätyksiä. Vuoden 2006 lokakuun alkuun mennessä tutkintaan tulleissa jutuissa yleisimpien nimikkeiden prosentuaalinen jakautuma oli karkeasti seuraava: sekä kirjanpitorikoksia että verorikoksia oli runsas 20 prosenttia, petoksia 14 prosenttia ja velallisen rikoksia 13 prosenttia kaikista talousrikosnimikkeistä.

Tänä vuonna kasvua on ollut verorikkomusten, petosten ja törkeiden kirjanpitorikosten osalla. Liiketoimintakiellon rikkomisia on tullut tutkintaan 34 lokakuun alkuun mennessä.

Myös tämän vuoden kolmen ensimmäisen neljänneksen *päätetyissä jutuissa* oli lukumääräisesti eniten kirjanpitorikoksia. Näitä esiintyi lokakuun alkuun mennessä 699 kappaletta. Törkeitä kirjanpitorikoksia oli tutkittu 150. Seuraavaksi eniten esiintyi törkeitä veropetoksia (497 kpl). Rekisterimerkintärikoksia oli 372 kpl. Kuluvan vuoden elokuun alun ja lokakuun alun välisellä ajalla edellä mainituista rikostyypeistä muiden paitsi kirjanpitorikosten määrä miltei tuplaantui. Kirjanpitorikoksia päätettiin 232 ja petoksia päätettiin vain 40, kun sen sijaan törkeitä petoksia 70.

Yleisimpien talousrikosnimikkeiden aikasarjat vuodesta 1997 lähtien on esitetty liitteessä 1.

Huomioita tutkinnassa olevista jutuista

Matti Kammonen, rikosylikonstaapeli, KRP, Virke

Havaintoja talousrikoksiksi luokitelluista jutuista 1.6. - 31.8.2006

Rikosilmoitusjärjestelmään oli 10.11.2006 suoritettuna poiminnan mukaan luokiteltu talousrikoksiksi aikavälillä 1.6.2006 – 31.8.2006 yhteensä 363 tutkintailmoitusta, joten tutkittavaksi tulleiden juttujen määrässä ei edelliseen vuosineljännekseen verrattuna ole tapahtunut kovinkaan suurta muutosta. Ilmoitusten lähemmän, joskin pintapuolisen tarkastelun perusteella ilmoituksista voitiin laatia seuraava taulukko:

• S-ilmoituksia	22 kpl
• Tullin paljastamia lähinnä savukkeiden salakuljetukseen liittyviä veropetoksia	19 kpl
• Rahoitusyhtiöihin ja luottolaitoksiin kohdistuneita yksityishenkilöiden tekemiä petoksia	40 kpl
• Yksityishenkilöiden tekemiä kavalluksia	16 kpl
• Yksityishenkilöihin kohdistuneita petoksia	12 kpl
• Yksityishenkilön tekemiä veropetoksia	1 kpl
• Yksityishenkilöiden tekemiä luottokorttipetoksia	4 kpl
• Ympäristön turmelemisia	4 kpl
• Näpistyksiä ja varkauksia	4 kpl
• Lievä vahingonteko	1 kpl

S-ilmoitukset sisälsivät etupäässä toiseen poliisipiiriin lähetettyjä kuulustelupyynnöitä, syyttäjän pyytämiä lisätutkintapyynnöitä, kirjanpidon tarkastuspyynnöitä, rikoshyödyn palauttamisen kirjauksia.

Tullin ilmoitusten luokittelutapa ilmeisesti poikkeaa jonkin verran poliisin kirjaamistavasta, joten luokittelu ei liene samalla tavoin vertailukelpoista poliisiorganisaation noudattaman käytännön kanssa. Lähes kaikissa tullin ilmoituksissa kyse on suhteellisen suurista savukesalakuljetuksista, mutta ilmoitusten selostusosista ei suoraan ilmennyt kytkeä elinkeinotoimintaan mitä poliisi käyttämänsä määritelmän mukaan pitää talousrikosten yhtenä keskeisimmistä kriteereistä.

Rahoitusyhtiöihin ja luottolaitoksiin kohdistuneita yksityisten henkilöiden tekemiä petoksia on talousrikoksiksi luokiteltu yhteensä 40 kpl. Näistä ilmoituksista 20 kpl oli kolmen eri henkilön tekemiä ns. petossarjoja, joissa jokaisen erehdytetyn luottolaitoksen osalta oli tehty oma ilmoituksensa ja kukin ilmoitus sisälsi yhden rikosnimikkeen. Keskusrikospoliisi on sillä tutkittavina olevissa vastaavissa jutuissa laatinut epäiltyihin henkilöihin perustuen neljä ilmoitusta, joissa rikosnimikkeiden (petosten) yhteismäärä on 28 kpl. Ottamatta kantaa näiden erilaisten menettelyjen oikeellisuuteen on kuitenkin hyvä muistaa asiaan liittyvä erilainen tilaston muodostuminen. Jos esim. näissä tapauksissa joka puolella olisi noudatettu samaa tapaa, olisin tällaisten petosten kokonaismäärä noussut yhteensä 64 kappaleeseen ja KRP:llä olisi ollut 24 juttua enemmän tutkittavanaan.

Tällainen kirjaustapojen erilaisuus vaikuttaa siis tilastollisesti paitsi ilmoitusten kokonaismäärään, myös tilastollisesti laskettavaan keskimääräiseen juttujen läpivirtausaikaan etenkin silloin, jos valtaosa rikossarjaan liittyvistä ilmoituksista kirjataan esitutkintapöytäkirjojen koostamisvaiheessa. Tällaisten ilmoitusten tutkinta-aika voi jäädä yhteen päivään, vaikka asiakokonaisuuteen liittyvää ensimmäistä ns. pääjuttua olisi tutkittu jo vaikkapa vuosi. Kokonaan oma kysymyksensä on lisäksi vielä se, tuleeko tällaiset yksityishenkilöiden tekemät petossarjat lainkaan luokitella talousrikoksiksi.

Talousrikoksiksi ei välttämättä tulisi luokitella myöskään yksityishenkilöiden tekemiä kavalluksia edes niissä tapauksissa, joissa asianomistajana on yhtiö tai julkisoikeudellinen yhteisö. Kavalluksen tunnusmerkistö jo sinällään sisältää tekijän hallinnassa olevan toisen omaisuuden anastamisen. Useimmiten kavallukseen syyllistyneet henkilöt ovat vastuuasemassa esim. kasanhoitajina, isännöitsijöinä tai muina maksuista vastaavina henkilöinä jossakin yhtiössä tai yhteisössä.

Suurelta yksityishenkilöiden väliset petokset eivät täytä talousrikoksen määritelmää, jos niihin ei liity kytkeä tai sidonnaisuutta elinkeinotoimintaan. Tällöin myös luokittelun kanssa tulisi käyttää harkintaa.

Kokonaisuutena edellä ilmenevä taulukko osoittaa, että vuoden 2006 kolmannella vuosineljänneksellä Patja-järjestelmään kirjatusta talousrikoksiksi luokitelluista 363 ilmoituksesta 123 kpl on sellaisia, joissa talousrikosluokitus ei välttämättä ole perusteltu tai että se on jopa virheellinen. Tätä taustaa vastaan lienee hyvä pysähtyä miettimään, mikä talousrikosluokituksen alkuperäinen tarkoitus on ollut, vastaako nykyisin noudatettava käytäntö sitä ja tulisiko ohjeistusta tai kirjaamismenettelyjä jotenkin tarkentaa ja yhdenmukaistaa.

Liiketoimintakiellon valvonta

Kari Jalonen, rikoskomisario, KRP

Liiketoimintakiellon valvojien valtakunnallinen palaute- ja koulutuspäivä järjestettiin 15.11.2006 Helsingissä. Tapahtuman aiheina olivat mm.; viime kevään valvontaiskun palautteen käsittely, liiketoimintakiellon kansainvälinen ulottuvuus, saattohoitajaprojekti, valvojan näkökulma valvontatyöhön, tutkinnan kohdentaminen ja rajaaminen sekä tulevan vuoden kehittämissuunnitelmat.

Liiketoimintakiellon valvonnan kannalta mielenkiintoista on kuinka nopeasti ja missä muodossa laki liiketoimintakiellosta annetun lain muuttamiseksi tulee voimaan. Lakiesitys sisältää muutamia hyvin merkittäviä uudistuksia, joista käsittelemme muutamia keskeisimpiä.

Yrityksen perustaminen ulkomaille

"Liiketoimintakiellon sisällössä ei ole otettu huomioon tilannetta, jossa kieltoon määrätty jatkaa liiketoimintaa Suomessa ulkomaille rekisteröidyn yhtiön tai muun yhteisön nimissä tai sellaista välikätenä käyttäen. Esityksessä ehdotetaan, että lakiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan myös tällainen toiminta kuuluisi liiketoimintakiellon piiriin. Muutosehdotuksella pyritään estämään henkilölle määrätyn liiketoimintakiellon kiertäminen ulkomaille perustetun yhtiön avulla."

"Kiellon määräämisen jälkeen henkilö ei liioin voisi hankkia määräysvaltaa sellaisessa ulkomaisessa yhtiössä tai muussa yhteisössä, joka harjoittaa liiketoimintaa Suomessa muuten kuin vähäisessä määrin. Ehdotus ei miltään osin rajoita yhtiön perustamista muuhun valtioon ja liiketoiminnan harjoittamista siellä tai muussakaan valtiossa. Säännöksellä kielletään vain Suomessa tapahtuvan liiketoiminnan harjoittaminen."

4 §

Liiketoimintakiellon sisältö

Liiketoimintakieltoon määrätty ei saa:

7) harjoittaa Suomessa liiketoimintaa ulkomaille perustettua yhteisöä välikätenä käyttäen tai tosiasiallisesti johtaa sellaisen ulkomaille perustetun yhteisön toimintaa, joka harjoittaa liiketoimintaa Suomessa muuten kuin vähäisessä määrin eikä hankkia määräysvaltaa sellaisessa yhteisössä.

Lakimuutoksella pyritään puuttumaan niihin liiketoimintakieltoon määrättyihin, jotka aikovat jatkaa liiketoimintaansa ulkomaille perustettavan yhtiön kautta Suomeen. Poliisilla on tiedossa noin kaksikymmentä aktiivisesti Virossa toimivaa liiketoimintakiellossa olevan tosiasiallisesti johtamaa yritystä, joista osa harjoittaa liiketoimintaa Suomeen "muuten kuin vähäisessä määrin". On kuitenkin huomioitava, että laki ei koske jo perustettuja yrityksiä, eikä niitä jotka harjoittavat liiketoimintaa Suomeen vain "vähäisessä määrin". Suomessa annettu liiketoimintakielto koskee muilta osin vain Suomea.

Oma-aloitteinen huolenpitovelvollisuus

"Nykyisin viranomaisilta ei edellytetä liiketoimintakiellon mahdollisen rikkomisen varalta oma-aloitteisia selvitystoimia tai nimenomaista velvollisuutta tietojen antamiseen."

"Liiketoimintakieltolakiin ehdotetaan lisättäväksi eri viranomaisia velvoittava säännös, jonka mukaan viranomaisten olisi pidettävä huolta siitä, että niiden toiminnassa kiinnitetään huomiota liiketoimintakiellon noudattamisen toteutumiseen. Esityksen mukaan huolenpitovelvollisuus koskisi niitä viranomaisia, joille tyypillisimmin voi kertyä sellaista tietoa, jolla saattaa olla merkitystä liiketoimintakiellon noudattamisen valvonnan selvittämisessä. Tällaisia ovat vero-, tulli- ja ulosottoviranomainen sekä julkisista varoista avustuksia ja etuuksia myöntävät viranomaiset".

Muidenkin kuin poliisiviranomaisten toiminnassa saattaa käydä ilmi, että liiketoimintakielttoon määrätty henkilö harjoittaa edelleen liiketoimintaa. Tällaisia tapauksia voi tulla esiin erilaisten valvontatehtävien tai elinkeinotoimintaan liittyvien lupien myöntämisen yhteydessä. Sen vuoksi huolenpitovelvoite koskisi myös sellaisia lupa- ja valvontaviranomaisia, joiden tehtäviin kuuluu elinkeinotoimintaan liittyvien lupien myöntäminen tai elinkeinotoiminnan valvonta

Huolenpitovelvollisuuden täyttämiseksi viranomaisen ei tarvitsisi arvioida sitä, täyttääkö viranomaisen tietoon tullut liiketoimintakielttoon määrätyn henkilön toiminta liiketoimintakiellon rikkomisen tunnusmerkistön. Selvitystehtävä ja mahdollinen esitutkinnan suorittaminen kuuluu poliisille.

21 a §

Kiellon noudattamisen valvonta

Vero-, tulli- ja ulosottoviranomaisen, julkisista varoista avustuksia ja etuuksia myöntävän viranomaisen sekä elinkeinotoimintaan liittyviä lupa- ja valvontatehtäviä hoitavan viranomaisen on huolehdittava siitä, että sen toiminnassa kiinnitetään huomiota liiketoimintakiellon noudattamisen toteutumiseen.

Sähköinen tiedonsiirto

Kieltoon määrättyjen valvontaa voidaan osaltaan tehostaa yksinkertaistamalla viranomaisten tiedonsaantia liiketoimintakielloista, minkä vuoksi esityksessä ehdotetaan, että Oikeusrekisterikeskus voisi luovuttaa rekisteristä tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin sähköisesti niille viranomaisille, joiden on esityksen mukaan kiinnitettävä huomiota liiketoimintakiellon toteutumiseen.

Tietoja voitaisiin ehdotuksen mukaan luovuttaa sähköisesti myös sellaisille yksityisille tahoille, joilla on tietojen saantiin erityinen tarve. Tällaisia ovat luotto- ja rahoituslaitokset sekä luottotietotoimintaa harjoittavat yhteisöt.

Rekisterinpitäjän, jolle tietoja luovutetaan, on pidettävä henkilötietolain (523/1999) 32 §:n 1 momentin tarkoittamin tavoin huolta henkilötietojen suojaamisesta.

21 §

Rekisteri

Oikeusrekisterikeskus pitää yleiseen käyttöön tarkoitettua rekisteriä liiketoimintakiellon julkisuuden toteuttamiseksi sekä kiellon noudattamiseksi ja valvomiseksi. Rekisteriin merkitään liiketoimintakieltoon tai väliaikaiseen liiketoimintakieltoon määrättyä henkilöä koskevat yksilöintitiedot sekä muut rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeelliset tiedot kiellon sisällystä, sen kestosta ja muusta voimassaolosta tuomioistuimen ratkaisustaan antaman ilmoituksen perusteella. Tuomioistuimen ilmoituksesta säädetään asetuksella.

Sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 16 §:n 3 momentissa säädetään, jokaisella on oikeus saada tietoja rekisteriin merkityistä, voimassa olevista liiketoimintakielloista myös kopiona ja tulosteena. Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa rekisteristä tietoja lisäksi teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin sähköisesti viranomaisille ja luotto- ja rahoituslaitoksille sekä luottotietotoimintaa harjoittaville yhteisöille. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista on luovutuksensaajan annettava rekisterinpitäjälle selvitys tietojen suojaamisesta.

Tiedot, jotka toimitetaan rekisteristä Patentti- ja rekisterihallitukselle rekisteriin merkitsemistä varten tai muulle viranomaiselle 21 a §:ssä säädetyn huolenpitovelvollisuuden täyttämiseksi, toimitetaan maksutta.

Liiketoimintakiellossa olevien kaupparekisterimerkinnot

Lakiesityksen mukaan Patentti- ja rekisterihallituksen on huolehdittava siitä, ettei liiketoimintakieltoon määrättyä henkilöä kiellon voimassa ollessa merkitä kaupparekisteriin eikä säätiörekisteriin sellaiseen tehtävään, jossa kieltoon määrätty ei liiketoimintakieltoain 4 §:n mukaan saa olla. Esityksessä otettiin kantaa myös siihen, tulisiko liiketoimintakieltoon määrätyn tiedot muuttaa rekisterissä korvauksetta. Tehdyssä esityksessä päädyttiin nykyiseen toimintatapaan, jossa edellytetään sekä korvausta tehdyistä merkinnöistä että liiketoimintakieltoon määrättyä tai hänen edustamaltaan yhteisöltä ilmoitusaktiivisuutta merkintöjen aikaansaamiseksi.

21 b §

Patentti- ja rekisterihallituksen tehtävät

Patentti- ja rekisterihallituksen on huolehdittava siitä, ettei liiketoimintakieltoon määrättyä henkilöä kiellon voimassa ollessa merkitä kaupparekisteriin eikä säätiörekisteriin sellaiseen tehtävään, jossa kieltoon määrätty ei 4 §:n mukaan saa olla. Jos kieltoon määrätty henkilö on rekisterin mukaan tällaisessa tehtävässä kiellon alkaessa, rekisteriin on merkittävä tieto kiellosta ja sen kestosta. Merkintä on poistettava kiellon päättyttyä.

Liiketoimintakiellossa olevien määrä jatkaa nousuaan. Tällä hetkellä (marraskuu 2006) meillä on yli 740 liiketoimintakieltoon määrättyä henkilöä.

3. Talousrikosten tekotavat

Erja Virta, erikoissuunnittelija, Pakk, Virke

Vuonna 2006 päätetyt talousrikosjutut, puolivuotiskatsaus

Johdanto

Vuoden 2006 puoleenväliin mennessä päätettyjen poliisin tutkimien talousrikosten osalta viranomaisyhteistyön kehittämisprojektissa on tehty tekotapaseurantaa. Talousrikosjutuista saatiin tähän puolivuotisseurantaan tekotapoja koskevia tietoja 652 syyteharkintaan lähteneestä jutusta tai juttukokonaisuudesta.

Vuoden 2006 ensimmäisellä puoliskolla päätetyt talousrikosjutut olivat pääasiassa paikallisia (83 %). Laajoiksi kotimaisiksi jutuiksi oli määritelty 100 (16 %) juttua ja kansainvälisiksi 27 juttua (4 %). Pääosa (80 %) päätetyistä jutuista oli tutkittu perinteisellä menetelmällä, reaaliaikainen tutkinta oli käytössä 131 jutussa. Reaaliaikaisten juttujen suhteellinen osuus on hienon noussut vuoden 2005 vastaavasta luvusta (2005 luku oli 16 % nyt 21 %). Liitynnät muuhun rikollisuuteen olivat näissä jutuissa vielä verraten vähäisiä. Muuhun vakavaan rikollisuuteen katsottiin olevan kytkentöjä 15, rahanpesuun 10 ja huumausainerikoksiin kahdessa jutussa.

Talousrikosten sijoittuminen eri toimialoille oli ilmaistu hyvin heterogeenisesti, joten toimialatiedot ovat tässä vaiheessa vain suuntaa-antavia. Yleisimpiä toimialoja näyttäisivät olevan rakennus- ja korjaus, kauppa, ravintola- ja majoitus sekä kuljetus. Vastaavanlainen toimialajakauma esiintyy myös vasta tutkittavaksi tulleissa talousrikostapauksissa. Pääkaupunkiseudun esikäsittely-yksikössä tehtyihin ehdotuksiin liittyneiden yhtiöiden toimialat ovat kahdessa viimeisessä tilannekatsauksessa jakaantuneet siten, että yleisin toimiala oli rakennusala, seuraavaksi eniten esiintyi liike-elämän palvelua, sekä kaupan, ravintola-alan ja teollisuuden edustajia.

Talousrikosjutuissa epäillyn asemassa olleiden henkilöiden rooleista yleisimmät olivat tosiasiallinen toimija ja virallinen vastuuhenkilö. Näissä rooleissa toimineita oli 71 ja 63 prosentissa jutuista. Kolmanneksi useimmin mainittu bulvaani oli epäillyn asemassa 13 prosentissa jutuista. Jutussa muussa kuin epäillyn ominaisuudessa toimineiden henkilöiden rooleiksi mainittiin useimmin bulvaanina toimiminen (45 kertaa), myös muita rooleja oli edustettuina tasaisemmin kuin rikoksista epäiltyjen osalla.

Seuraavassa tarkastellaan vuoden 2006 alkupuolella päätettyjen talousrikosjuttujen tekotapoja rikoslajikohtaisesti. Tarkastelussa käydään kaavamaisesti erikseen läpi kunkin rikoslajin tekojen lukumäärät ja tekotavat, liitynnät muihin talousrikoksiin, toimintaympäristö ja epäiltyjen rooli rikoksessa. Näiden seikkaperäisten esitysten lopuksi tulokset on koottu tiiviimpään muotoon yhteenveto –kappaleessa.

Rikoslajit

Verorikoksiin liittyviä tekoja ilmoitettiin kaikkiaan 268 kpl. Yleisin tekotapa oli ilmoitus- tai maksuvelvollisuuden laiminlyönti (tätä tekotapaa ilmeni 56 prosentissa tutkituista verorikosjutuista) seuraavaksi yleisimpiä olivat varojen tai tulojen salaaminen (31 %) ja väärin tietojen antaminen (29 %), pimeän työvoiman käyttö (22 %), kuittikauppa (16 %), ja ohimyynti (10 %).

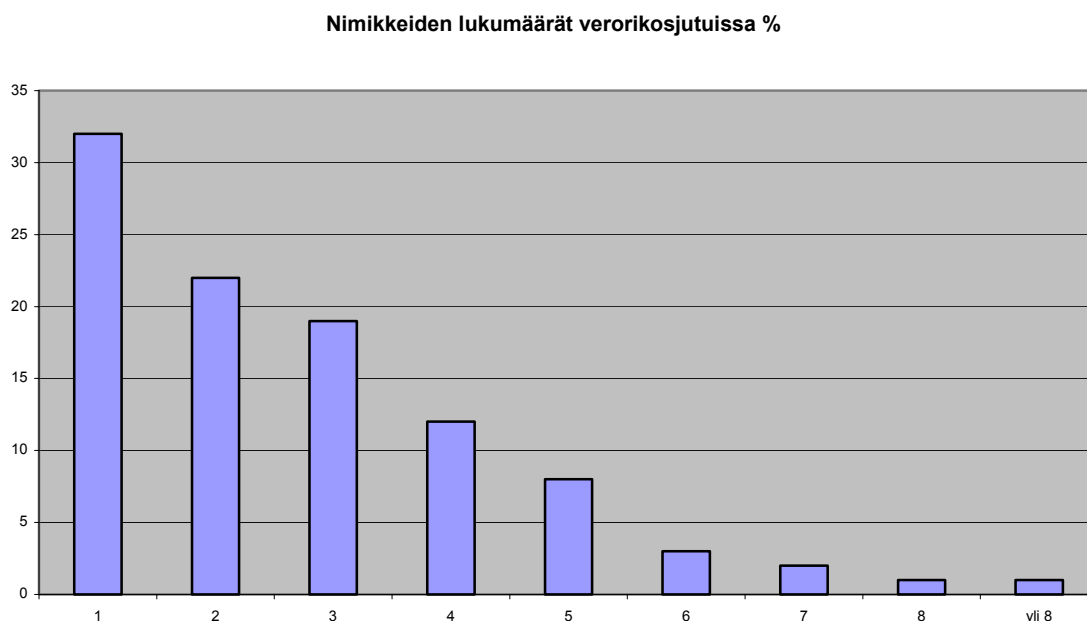
Ilmoitus- ja maksuvelvollisuuden laiminlyönti, varojen ja tulojen salaaminen ja väärin tietojen antaminen lisättiin lomakkeen vastausvaihtoehtoiksi alkuvuodesta ja tämä on luonnollisesti lisännyt niihin liittyviä mainintoja. Muissakin yllä mainituissa tekotavoissa oli jonkin verran prosentuaalista kasvua, lukuun ottamatta ohimyyntiä.

Muutaman kerran mainittiin myös peitelty osingonjako (12 kertaa) ja ulkomaankauppaan liittyvä verorikollisuus (neljä kertaa). Hallintarekisteriin liittyväksi katsottiin yksi juttu. Kyseessä oli kokonaisjärjestely, jossa yhtiön varoja siirrettiin apuyhtiöiden kautta veroparatiisiyhtiöön ja salattiin Suomen viranomaisilta. Asiassa käsiteltiin myös peiteltyä osingonjakoa.

Yleisimmin verorikokset liittyivät arvonlisäverotukseen laiminlyönteihin. Näitä ilmeni 79 prosentissa verorikoksia. Toiseksi useimmin laiminlyönnit liittyivät ennakoperintään (50 %). Tuloveron välttäminen (40 %) sekä muun veron tai maksun välttämiseen liittyvät rikokset (21 %) olivat seuraavaksi yleisimpiä. Pääosassa verorikoksia oli kyse useamman kuin yhden verolajin laiminlyönnistä.

Verorikosten liittynät muuhun talousrikollisuuteen

Verorikosjutuissa samassa jutussa tutkittujen rikosnimikkeiden lukumäärät vaihtelivat seuraavasti

Verorikoksissa 68 prosentissa tutkittuja juttuja oli kyse useamman kuin yhden rikoksen tutkinnasta. Muitakin rikostyypppejä kuin verorikoksia esiintyi siis suuressa osassa juttuja. Yleisin rikostyyppi oli kirjanpitorikos.

Verorikosten yhteydessä tutkitut kirjanpitorikoksetkin paljastuivat luonnollisesti yleisimmin verottajan toiminnan yhteydessä (58 %) ja 21 prosentissa juttuja konkurssiasiaan yhteydessä. Kirjanpitorikosten tekotapoja oli mainittu kaikkiaan 156. Yleisimmin kirjanpito oli täysin pitämättä (72 kertaa), osittain pidettyjä ja vääristeltyjä kirjanpitoja oli myös yhteensä suunnilleen satakunta. Kirjanpito oli hävitetty tai tuhottu 10 jutussa.

Velallisen rikoksista oli kaikkiaan 44 tekomainintaa 38 jutussa, näistä 29 juttuun liittyi konkurssi ja kahdeksaan ulosottotoimet. Vero- ja velallisen rikoksia paljastui saneerausmenettelyn yhteydessä kolme. Saattohoitoa ilmeni näissä yhteyksissä kerran.

Rekisterimerkintärikoksia ilmeni verorikosten tutkinnan yhteydessä 43 kertaa. Yleisin rekisterimerkintärikoksen tekotapa oli välikäden rekisteröiminen hallitukseen (95 %). Petoksista oli verorikosten yhteydessä 9 mainintaa. Avustus- tai tukipetos mainittiin neljä kertaa ja muista petosten tekotavoista mainittiin kertaalleen laskutus- tai tarjouspetos, tilauspetos sekä rahoitus/luottopetos. Lomaosake- tai etumaksupetoksia ei ilmennyt. Sisäpiiririkos mainittiin kerran verorikosten yhteydessä.

Verorikosten toimintaympäristö mukaili kaikkia talousrikoksia. Kansainvälisten juttujen osuus verorikoksissa oli kolme prosenttia kun se kaikissa talousrikosjutuissa oli kuusi. Laajaa kotimaista toimintaa oli kolme prosenttia enemmän kuin kaikissa jutuuissa ja vastaavasti paikallista toimintaa oli kaksi prosenttia vähemmän. Liityntöjä rahanpesuun mainittiin seitsemän ja muuhun vakavaan rikollisuuteen kuusi kertaa. Myös tutkintatapa oli jonkin verran useammin reaaliaikainen kuin kaikissa talousrikoksissa. Toimialoista yleisin oli rakennus- ja korjaus, muut toimialat sekä kauppa.

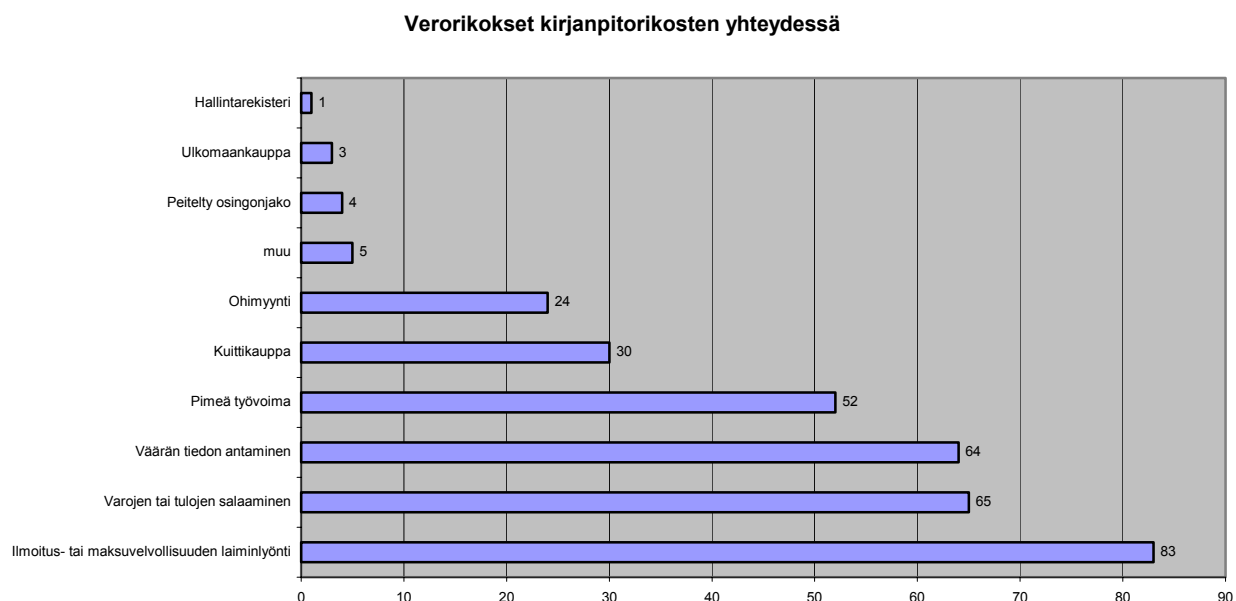
Verorikosten yhteydessä rikoksesta epäillyn rooliksi nimettiin 192 kertaa tosiasiallinen toimija (74 %) ja miltei yhtä usein virallinen vastuuhenkilö (62 %). Bulvaani oli epäiltynä 13 prosentissa juttuja ja yllyttäjä mainittiin 17 kertaa, eli 7 prosentissa juttuja. Apulainen mainittiin 11 kertaa.

Kirjanpitorikoksiin liittyviä tekotapoja oli aineistossa määritelty kahdella eri tavalla. Tapa, jolla kirjanpitorikos on tullut ilmi, määriteltiin 268 kertaa. Yleisimmin rikos paljastui konkurssiasian yhteydessä (43 %), seuraavaksi useimmin verottajan toiminnan yhteydessä (35 %). Muutoin paljastuneita oli 30 prosenttia, näistä valtaosa esitutkinnan yhteydessä.

Kirjanpitorikokseen syyllistytettiin eri tavoilla. Yleisin tekotapa oli kirjanpidon totaalinen laiminlyönti (38 % tutkituista jutuista, joissa esiintyi kirjanpitorikos). Kirjanpidon osittainen laiminlyönti (36 %) ja sen vääristely (32 %) olivat seuraavaksi yleisimpiä. 34 jutussa kirjanpito oli hävitetty tai tuhottu (10 %).

Kirjanpitorikosten liittynyt muuhun talousrikollisuuteen

Kirjanpitorikosten yhteydessä tutkittuja verorikoksia oli yhteensä 159. Yleisimmät verorikosten tekotavat tässä yhteydessä olivat Ilmoitus- tai maksuvelvollisuuden laiminlyönnit, varojen tai tulojen salaamiset ja väärän tiedon antaminen verotukseen liittyvässä asiassa. Näiden ohella melko usein tuli ilmi pimeän työvoiman käyttö, kuittikauppa ja ohimyynti.

Myös velallisen rikoksia ilmeni runsaasti kirjanpitorikosten yhteydessä. Velallisen rikoksia oli mainittu kaikkiaan 117 kertaa, näistä 94 juttuun liittyi konkurssi ja kahdeksaan ulosotto. Saat-tohitoakin ilmeni näissä yhteyksissä yhdeksän kertaa. Kirjanpitorikoksia paljastui saneerausmenettelyn yhteydessä kaksi.

Rekisterimerkintärikoksia ilmeni kirjanpitorikosten tutkinnan yhteydessä 76 kertaa. Yleisin rekisterimerkintärikoksen tekotapa oli välikäden rekisteröiminen hallitukseen. Väärä osakepääomatieto rekisteröitiin kuusi kertaa.

Petoksiin liittyen oli kirjanpitorikosten yhteydessä 17 mainintaa. Avustus- tai tukipetos mainittiin kuusi kertaa ja kahdesti mainittiin rahoitus- tai luottopetos sekä tilauspetokset.

Kirjanpitorikosten toimintaympäristö mukaili kaikkia talousrikoksia. Kansainvälisten juttujen osuus kirjanpitorikoksissa oli kolme prosenttia kun se kaikissa talousrikosjutuissa oli kuusi. Laajaa kotimaista toimintaa oli hieman enemmän kuin kaikissa jutuissa ja paikallista toimintaa oli kaksi prosenttia vähemmän. Liityntöjä rahanpesuun mainittiin viisi ja muuhun vakavaan rikollisuuteen kolme kertaa sekä kerran huumausainerikoksiin. Myös tutkintatapa oli jonkin verran useammin perinteinen. Toimialoista yleisin oli rakennus- ja korjaus, muut toimialat sekä kauppa.

Kirjanpitorikosten yhteydessä rikoksesta epäillyn rooliksi nimettiin useimmin tosiasiallinen toimija (251 kertaa) ja virallinen vastuuhenkilö (236 kertaa). Bulvaani mainittiin 51 kertaa. Yllyttäjä/ neuvoja sen sijaan mainittiin vain 22 kertaa, eli 6 prosentissa juttuja. Apulainen mainittiin viidessä prosentissa ja yhteiskunnallinen päättäjä kerran.

Velallisen rikoksista valtaosa tuli ilmi konkurssin (76 %) yhteydessä mutta myös jonkin veran ulosotto selvityksen (15 %) yhteydessä. Näissä saattohoitoon viittaavaa toimintaa liittyi 11 (6 %) juttuun ja saneerausmenettelyssä ilmeni kaksi prosenttia velallisen jutuista.

Velallisten rikosten muita ilmitulon syitä olivat joko muun esitutkinnan yhteydessä ilmenneet rikokset tai rikoshyödyn jäljittämisen, verotarkastuksen, erikoistilintarkastuksen, reaaliaikaisen tutkinnan tai muun yrityksen toimintaan kohdistuneen tarkastuksen tai selvityksen yhteydessä ilmenneet rikokset.

Velallisen rikosten liittynyt muuhun talousrikollisuuteen

Velallisten rikosten tutkinnan yhteydessä tutkittiin myös runsaasti kirjanpitorikoksia. Kirjanpitorikoksetkin paljastuivat tässä yhteydessä yleisimmin konkurssiasian yhteydessä (71 kertaa). Kirjanpitorikoksia oli kaikkiaan 107 jutussa. Yleisin tekotapa oli kirjanpidon osittainen laiminlyönti (61 %). Kirjanpitoa oli vääristelty 30 prosentissa, se oli täysin pitämättä 20 prosentissa ja kokonaan hävitetty 13 prosentissa juttuja.

Verorikoksista oli velallisen rikosten yhteydessä 61 mainintaa 38 jutussa. Velallisen juttuihin liittyi siis keskimäärin 1,6 verorikosta. Ilmoitus- tai maksuvelvollisuuden laiminlyönti oli yleisin tekotapa. Väärän tiedon antamista verotukseen liittyen ja varojen tai tulojen salaamista esiintyi myös runsaasti (32 ja 26 %). Kuittikauppa, pimeä työvoima ja ohimyynti mainittiin kukin neljä kertaa.

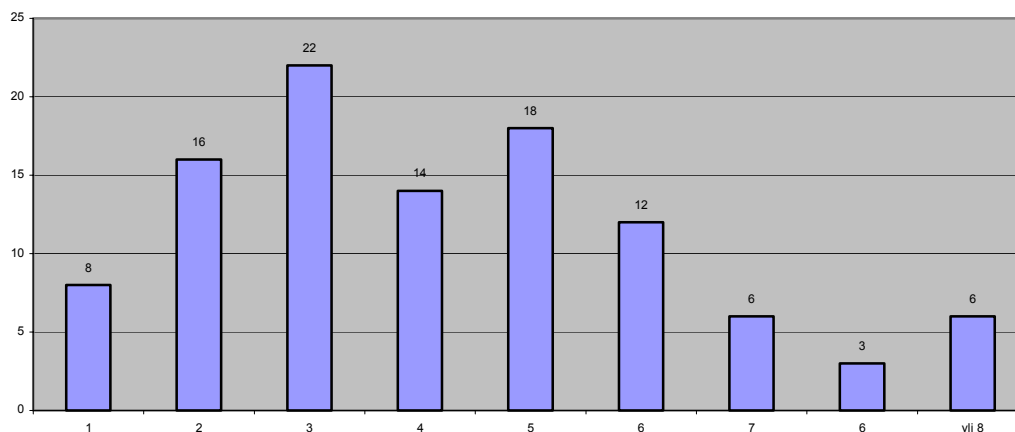
Rekisterimerkintärikoksia oli velallisten rikosten yhteydessä tutkittu 43 kertaa. Petosten esiintyminen yhdessä velallisten rikosten kanssa jäi viiteen kertaan. Nämä hajaantuivat laskutus- ja tarjoustoimintaan, tilauksiin, avustuksiin, vakuutuksiin ja rahoitukseen.

Myös velallisen rikosten toimintaympäristö mukaili kaikkia talousrikoksia. Kansainvälisten juttujen osuus oli hieman suurempi kuin kaikissa talousrikosjutuissa. Liityntöjä rahanpesuun mainittiin seitsemän ja muuhun vakavaan rikollisuuteen viisi kertaa. Myös tutkintatapa oli yhdeksän prosenttia useammin perinteinen kuin kaikissa talousrikoksissa. Toimialoista yleisin oli rakennus- ja korjaus, muut toimialat sekä kauppa.

Velallisen rikosten yhteydessä rikoksesta epäillyn rooliksi nimettiin useimmin tosiasiallinen toimija (128 kertaa). Virallinen vastuuhenkilö nimettiin 122 kertaa. Bulvaanien osuus rikoksista epäillyistä oli 37 henkilöä ja heitä oli edustettuina 22 prosentissa tutkittuja juttuja. Yllyttäjä/ neuvoja mainittiin 18 kertaa, eli 11 prosentissa juttuja. Apulainen mainittiin kuudessa prosentissa.

Rekisterimerkintärikosten tekotavoista yleisin oli välikäden rekisteröiminen hallitukseen (84 %), seuraavaksi useimmin (11 %) mainittiin muu rekisterimerkintä. Useimmiten merkintä liittyi ajoneuvon rekisteröintiin. Väärä tieto osakepääomasta mainittiin 10 kertaa.

Nimikkeiden lukumäärä rekisterimerkintärikoksissa kpl

Rekisterimerkintärikokselle ominaista on se, että se esiintyy useimmiten yhdessä jonkin muun rikoksen kanssa. Yksin esiintyviä rekisterimerkintärikoksia oli vain kahdeksan prosenttia koko aineistosta.

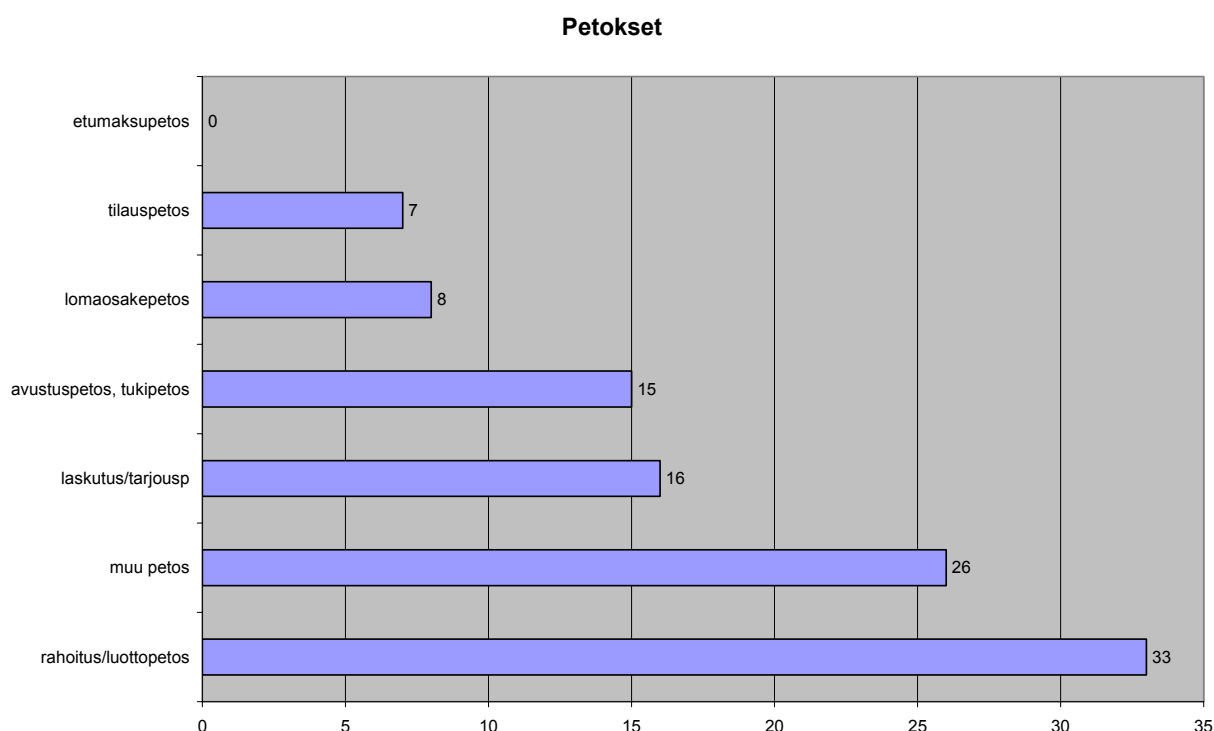
Yleisimmin rekisterimerkintärikos oli yhteydessä kirjanpitorikoksiin (72 jutussa), verorikoksiin (43 jutussa) ja velallisen rikoksiin (39 jutussa). Kirjanpitorikokset paljastuivat tässä yhteydessä yleisimmin verottajan toiminnan yhteydessä (38 %) tai konkurssiainin yhteydessä (30 % tapauksista). Yleisin tekotapa oli kirjanpidon vääristely (47 %). Täysin pitämättä kirjanpito oli 36 prosentissa ja osin pitämättä 29 prosentissa juttuja.

Verorikosten osalta painopiste oli ilmoitusten laiminlyönnissä tai vääristelyssä. Pimeän työvoiman käyttöä ilmeni 44 prosentissa juttuja. Varojen tai tulojen salaaminen (30 %), kuittikauppa (26 %) ja ohimyynti (19 %) olivat seuraavaksi yleisimmät tekotavat. Velallisen rikokset esiintyivät pääasiallisesti konkurssin yhteydessä (69 %).

Rekisterimerkintärikoksia sisältävät jutut olivat jonkin verran laajempia kotimaisia (31 %) ja kansainvälisempiä (9 %) kuin kaikkien talousrikosten vastaavat luvut. Myös tutkintatapa oli hieman useammin reaaliaikainen (36 %). Liityntöjä muuhun vakavaan rikollisuuteen ja rahanpesuun oli kutakin mainittu viisi kertaa.

Rekisterimerkintärikoksesta epäillyn rooli oli useimmiten tosiasiallinen toimija (71 %). Seuraavaksi yleisin rooli oli virallinen vastuuhenkilö (63 %).

Petosrikosten tekotapojen kirjavuutta kuvaa se, että erittelyissä ”muu petos” – kategoria oli toiseksi yleisin (27 %). Tarkemmin määritellyistä tekotavoista rahoitus- tai luottopetokset olivat vuoden 2006 alkupuolella nousseet yleisimmäksi kategoriaksi (35 %). Vuoden 2005 yleisimmät petosten tekotavat tilaus- (7 %) ja avustuspäteokset (16 %) olivat sen sijaan vähentyneet selvästi. Suhteelliselta osuudeltaan myös laskutus/ tarjouspetokset (16 %) ja lomaosakepetokset (8 %) olivat hieman kasvaneet. Etumaksupetoksia ei mainittu lainkaan.

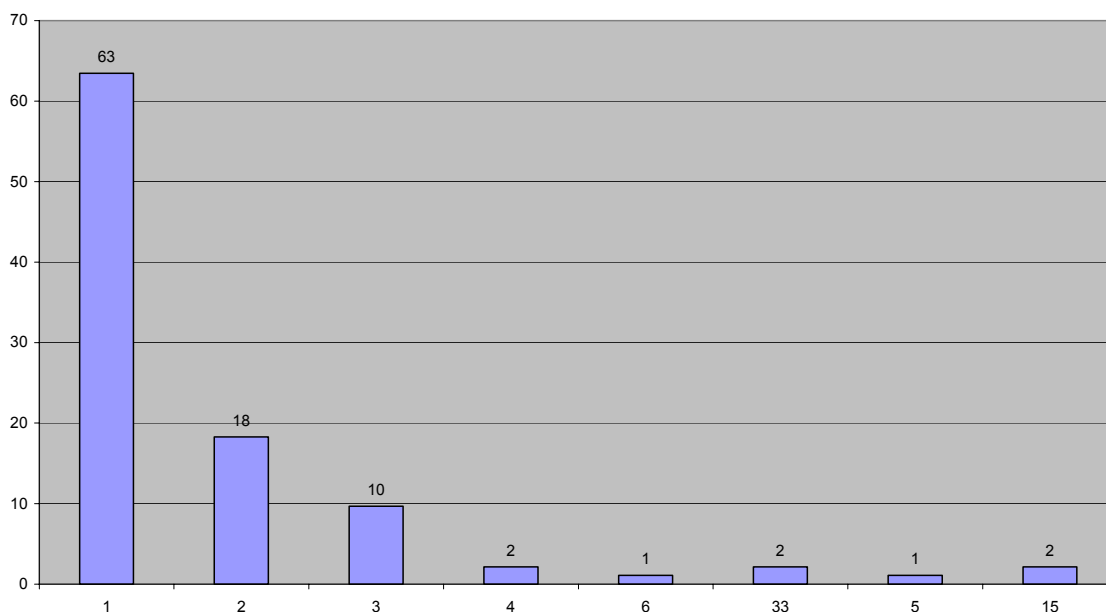

Kun tarkastellaan petosrikosten eri tekotapojen esiintymistä yhdessä, voidaan todeta, että petosjutuissa esiintyi yleisimmin vain yhtä petostyyppiä. Yhdistelmistä yleisin oli sekin vain viidessä jutussa esiintynyt laskutus- tai tarjouspetos yhdessä muun petoksen kanssa. Muu petos -kategoriassa yleisin tekotapa liittyi autokauppoihin. Joukossa oli myös jonkin verran päivärahoihin ja kilometrikorvauksiin liittyviä petoksia sekä väärennysten ja kavallusten yhteydessä tehtyjä petoksia.

Petosrikosten liittynät muuhun talousrikollisuuteen

Kun tarkastellaan talousrikoksia kokonaisuutena, poikkeaa petosrikollisuus jonkin verran muusta talousrikollisuudesta. Petokset liittyvät harvemmin muihin talousrikosten lajeihin. Yksittäisten nimikkeiden määrä on petosten osalla yli 63 prosenttia kun se esimerkiksi verorikoksissa oli 32 %, kirjanpitorikoksissa 19 % velallisen rikoksissa 19 % ja rekisterimerkintärikoksissa vain 8 %.

Nimikkeiden lukumäärä petosrikoksissa %

Verorikoksista oli petosten yhteydessä 15 mainintaa. Ilmoitus- tai maksuvelvollisuuden laiminlyönti ja varojen tai tulojen salaaminen mainittiin kumpikin viisi kertaa. Muita olivat kuititkauppa, väärän tiedon antaminen, ulkomaankauppaan liittyvä verorikos sekä pimeän työvoiman käyttö.

Velallisen rikoksia mainittiin kaikkiaan viidessä jutussa, näistä kolmeen juttuun liittyi konkurssi. Kirjanpitorikoksetkin paljastuivat yleisimmin konkurssiain yhteydessä. Kirjanpitorikoksia oli kaikkiaan 16. Rekisterimerkintärikoksia oli petosten yhteydessä tutkittu viisi kertaa.

Petosten toimintaympäristö poikkesi melko vähän kaikista talousrikoksista. Kansainvälisten juttujen osuus petosjutuissa oli kuusi prosenttia kun se kaikissa talousrikosjutuissa oli neljä. Myös laajaa kotimaista toimintaa oli vain kolme prosenttia enemmän kuin kaikissa jutuihin ja vastaavasti paikallista toimintaa oli kuusi prosenttia vähemmän. Liityntöjä rahanpesuun ja huumausainerikoksiin mainittiin kutakin kerran. Tällä kertaa tutkintatapa oli jonkin verran useammin perinteinen.

Toimialoista yleisin oli kauppa ja sen jälkeen rakennus- ja korjausala. Petosten yhteydessä rikoksesta epäillyn rooliksi nimettiin useimmin tosiasiallinen toimija (59 prosentissa jutuista). Seuraavaksi yleisimmin epäillyn rooli oli virallinen vastuuhenkilö (53 %). Bulvaanien osuus rikoksista epäillyistä oli kaksi henkilöä. Apulainen mainittiin myös viisi kertaa ja yllyttäjä/neuvoja neljä kertaa, ja yhteiskunnallinen päättäjä kerran. Rooleissa esiintyi jonkin verran enemmän hajontaa kuin muiden rikoslajien kohdalla.

Tietotekniikkaan liittyviä rikoksia havaittiin kahdeksassa jutussa. Hakkerointirikoksia näistä oli viisi, tietomurtoja yksi ja yritysvakoilua samoin yksi maininta. Muu tietotekniikkarikos mainittiin neljä kertaa. Nämä olivat tekijänoikeus- ja teollisoikeusrikos, yrityssalaisuuden väärinkäyttö ja viestintäsalaisuuden loukkaus. Toimialoista on mainittu IT:n lisäksi rakennus- ja korjaus sekä kauppa. Epäillyn rooli oli useimmiten tosiasiallinen toimija tai virallinen vastuu-

henkilö. Tietotekniikkaan liittyvät rikokset tulivat esiin viisi kertaa reaaliaikaisen tutkinnan yhteydessä.

Arvopaperimarkkinarikoksiin liittyviä juttuja raportoitiin neljä. Lähes kaikki tutkitut rikokset olivat sisäpiiririkoksia. Joukkoon mahtui yksi tiedottamisrikos. Arvopaperimarkkinarikosten toimialat olivat IT ja arvopaperit. Epäiltynä oli useimmiten tosiasiallinen toimija ja myös virallinen vastuuhenkilö mainittiin.

Työrikoksia tai -rikkomuksia ilmoitettiin päätetyiksi vain yhdessä jutussa. Rakennusalan yrityksen toiminnassa epäiltiin työaika-suojelurikosta, työsyryjintää ja kiskonnantapaista työsyryjintää. **Ympäristörikoksia** mainittiin kahdessa jutussa. Kerran oli ainetta, säteilyä tai esineitä jätetty ympäristöön, tässä tapauksessa terveydelle haitallisia aineita sisältävää maa-ainesta ja kerran oli muutettu ympäristöä säännösten vastaisesti. Ensimmäisessä tapauksessa rikosnimike oli ympäristön turmeleminen ja viimeksi mainittu tutkittiin ympäristörikkomuksena.

Muut rikokset

Muina rikoksina mainittiin useimmin väärennyys (18 kertaa). Kavallusmainintoja oli 15 kappaletta, joista 10 törkeitä. Lisäksi näihin liittyi useasti luottamusaseman väärinkäyttö (6 kertaa). Muita esiin tulleita rikoksia olivat tekijänoikeusrikos, teollisoikeusrikos, virkavelvollisuuden rikkominen, rahankeräysrikos, velkojansuosinta, kilpailumenettelyrikos, tavaramerkkirikkomus, yrityssalaisuuden rikkominen, yritysvakoilu, yrityssalaisuuden väärinkäyttö, rahanpesu, kätkemisrikos, osakeyhtiörikos, markkinointirikos ja kilpailumenettelyrikos.

4. Verohallinnon talousrikostilastot marraskuussa 2006

Raija Seppälä, ylitarkastaja Verohallitus ja Marko Niemelä, ylitarkastaja, Verohallitus

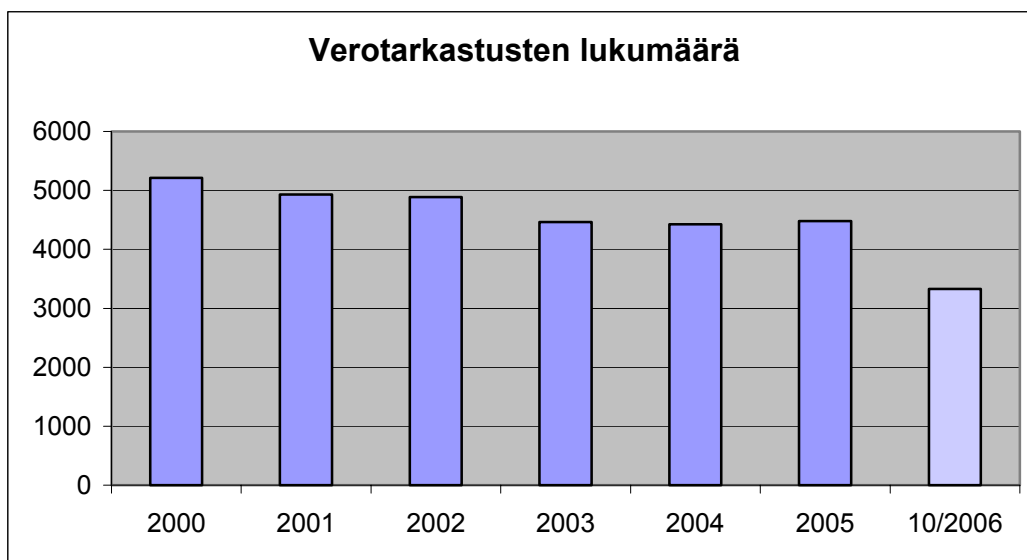
Verotarkastus

Verotarkastustoimintaa seurataan keräämällä tiedot mm. suoritettujen verotarkastusten lukumäärästä ja verotarkastusten perusteella maksuunpannuista veroista sekä niiden perusteella tehdyistä rikosilmoituksista. Erikseen seurataan harmaan talouden toimijoihin kohdistuneita tarkastuksia.

Seurannan eri osioiden erilaisista lähtökohdista johtuen kokonaiskuvan muodostaminen on haastavaa. Tarkastushallinnollinen tietojärjestelmä TAHTI on ollut käytössä vuoden 2003 alusta. Se tarjoaa jo nyt aiempaa paremmat mahdollisuudet tarkastustoiminnan kattavaan ja yhtenäiseen seurantaan, mutta menettelyjä ja raportointia sekä erityisesti liittymiä verohallinnon muihin tietojärjestelmiin kehitetään edelleen.

Verotarkastusten lukumäärä

Valmistuneita verotarkastuksia seurataan vuosittain. Verotarkastusten lukumäärällä tarkoitetaan ko. tilastovuoden aikana valmistuneita eli lopullisia, tarkastushallinnon tietojärjestelmään hyväksytyksi merkittyjä verotarkastus-kertomuksia. Valmistumispäivä on kertomuksen hyväksymismerkinnän päivämäärä. Vuonna 2005 kirjattiin 4 476 valmistunutta verotarkastusta.

Harmaan talouden tarkastukset

Harmaan talouden torjuntaa toteutetaan verohallinnossa valitsemalla tietoisesti harmaan talouden oletettuja toimijoita erityisvalvonnan kohteeksi sekä muun valintaperusteen mukaan

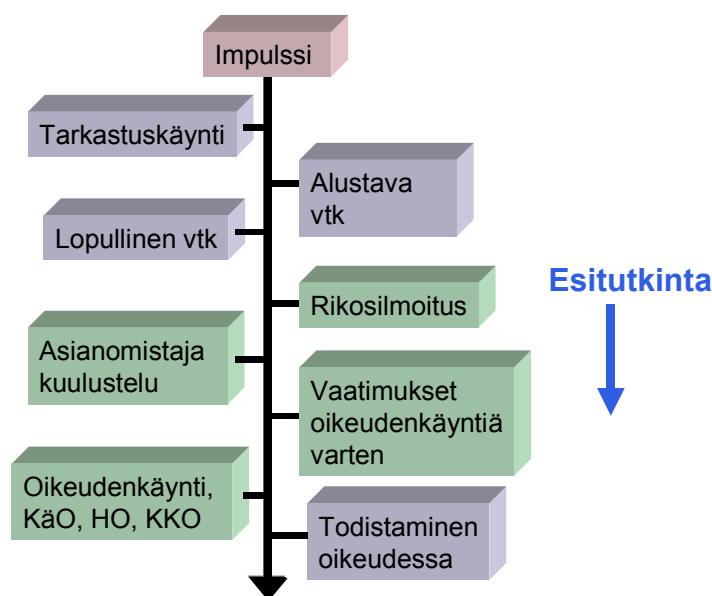
valituissa kohteissa, jotka toimenpiteen aikana osoittautuvat harmaan talouden harjoittajiksi. Nämä kohteet pitää huomata järjestelmässä merkitä harmaan hankekoodilla, jotta niitä voidaan erikseen seurata. Harmaan kohteita on tilastoissa seuraavasti:

2000	2001	2002	2003	2004	2005
709	655	739	589	590	531

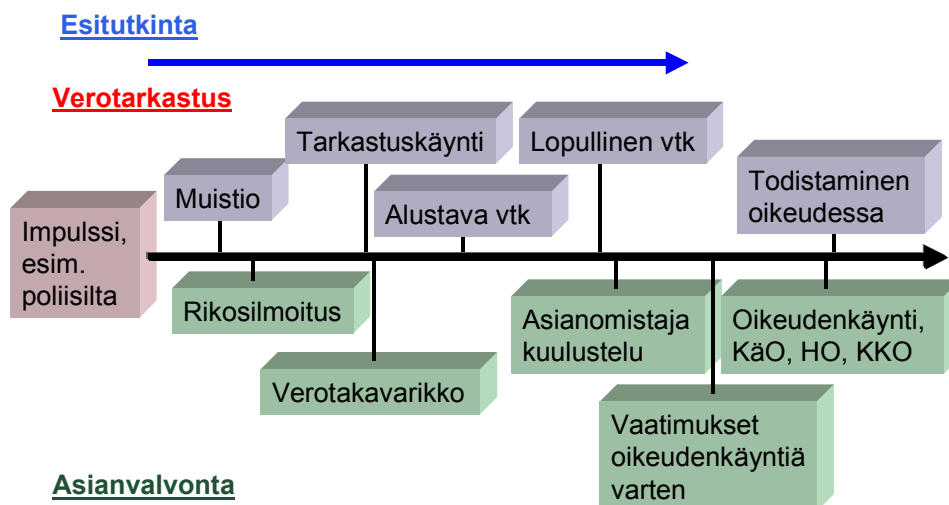
Vuoden 2007 alusta on tarkoitus uudistaa harmaan talouden harjoittajien tilastointia siten, että järjestelmästä tilastoidaan erikseen ne tarkastukset, joiden kohdevalintaperusteena on oletettu harmaa toiminta sekä erikseen tuloon tai veroon tehdyt lisäykset, joiden katsotaan olevan paljastettua harmaata taloutta. Lisäksi seurataan rikosilmoitusten määriä.

Verotarkastuksen prosessi erityisesti harmaan talouden tarkastuksissa

Harmaan talouden verotarkastuksesta on esitettävissä kaksi päämallia, joiden mukaan prosessi yleensä etenee.

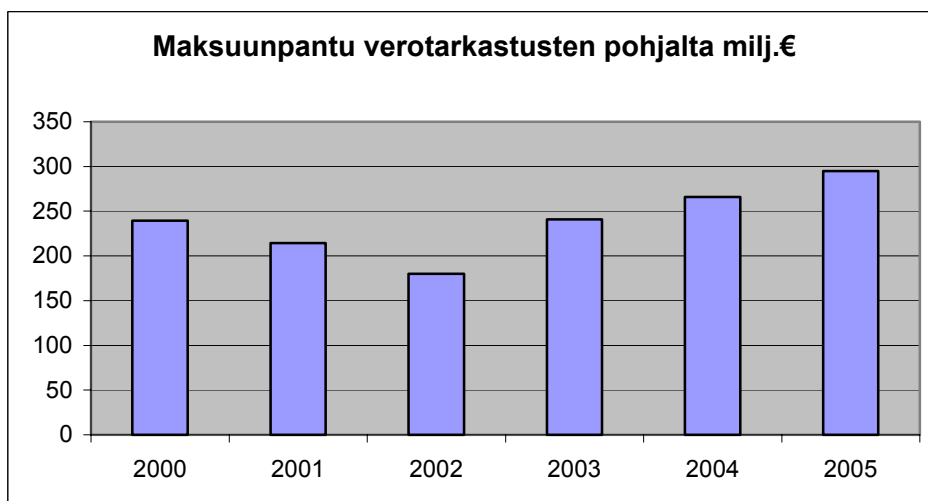
Niin sanotussa perinteisessä verotarkastusmallissa verohallinnon mahdollinen rikosilmoitus tehdään sitten, kun verotarkastus on valmistunut ja verotusesitykset on maksuunpantu. Poliisin esitutkinta seuraa ajallisesti verotarkastuksen ja rikosilmoituksen jälkeen. Menettely sopii parhaiten tilanteisiin, jossa rikosilmoituksella ei ole erityinen kiire ja verotarkastuksessa on ollut saatavissa riittävä näyttö teosta eikä asian verotukselliseksi selvittämiseksi ole tarvetta poliisin esitutkinnalle tai pakkokeinoille. Valtaosa verohallinnon verotarkastuskertomuksien perusteella tehdyistä rikosilmoituksista tehdään tämän mallin mukaisesti.

Niin sanotussa reaaliaikaisessa verotarkastuksessa rikosilmoitus tehdään yleensä ennen varsinaista asiakaskontaktia esimerkiksi verotarkastusmuistion perusteella. Poliisi suorittaa esitutkintaa samanaikaisesti verotarkastuksen kanssa. Reaaliaikainen verotarkastus sopii parhaiten tilanteisiin, jossa jo etukäteen on vahva näyttö rikollisesta menettelystä ja siitä, ettei pelkästään verotarkastuksen keinoin tulla saamaan riittävää selvitystä tapahtumista tai jossa epäillään olevan omaisuuden hukkaamisvaara ja tarvitaan turvaamistoimenpiteitä, kuten verotakavarikkoa.

Maksuunpantujen verojen määrä

Tarkastusten perusteella tehtyjen maksuunpanojen euromääriä seurataan maksuunpanovuoden mukaan. Tiedot saadaan vuosittain verohallinnon maksuunpanotiedoista. Tietyn vuoden maksuunpanot koskevat siten tarkastuskertomuksia, jotka ovat valmistuneet saman tai edellisen vuoden aikana, joten niitä ei voi tilastoissa suoraan kohdistaa juuri tietyille kertomuksille.

Maksuunpantujen verojen lisäksi verotarkastustoiminnalla on muitakin tuloksia kuten avoimen verokauteen kohdistuvia lisäyksiä, aiheettomien palautusten estämistä, ohjausta ja epäterveen toiminnan katkaisemista.

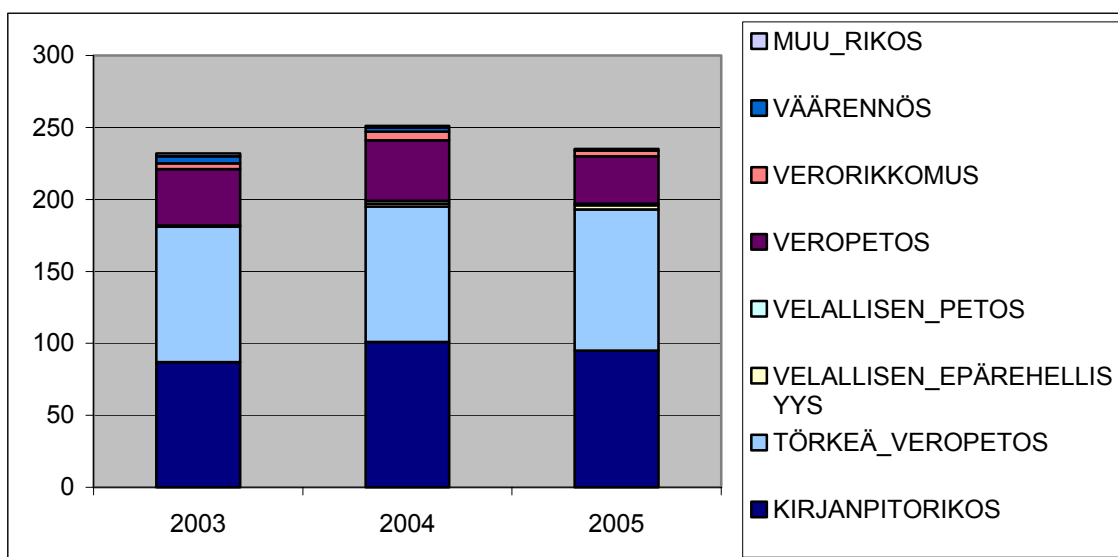
Verotarkastuksiin perustuvat rikosilmoitukset

Jos verotarkastuksessa ilmenee rikoksiin viittaavaa, rikosilmoituksen tekee verohallinnon asianvalvoja. Ilmoitus tehdään joko jo tarkastuksen aikana tai yleisimmin verotarkastuskertomuksen valmistuttua. Koska verotarkastuksen tietojärjestelmään tallennetaan tietoja vain kertomuksen hyväksymiseen saakka, verotarkastusten perusteella tehtyjä rikostapauksia seurataan myös poimimalla eri vuosina valmistuneisiin kertomuksiin liittyvät rikosilmoitukset jälkikäteen. Seuranta on aloitettu kesällä 2006 ja nyt verotarkastuksen järjestelmään saadaan kaikki verohallinnon perinnän järjestelmään kirjatut tarkastuslähtöiset rikosilmoitukset. Edellisten vuosien kertomusten osalta tilastoista puuttuu osa rikosilmoituksiin johtaneista tapauksista. Vuosina 2003 – 2006 valmistuneita kertomuksia, joihin liittyen on tehty yksi tai useampia rikosilmoituksia on seuraavasti:

	KERTOMUKSIA	JOISTA ILMOITUKSIA
2003	4592	129
2004	4459	148
2005	4476	137
10/2006	3330	69

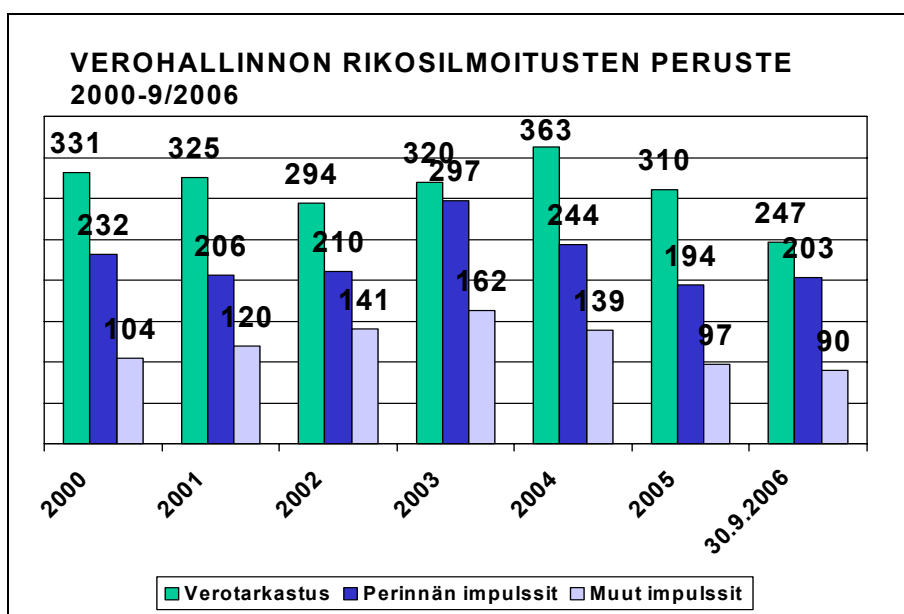
Tarkastuskohtaisen seurannan mukaan vuosina 2003 – 2005 valmistuneista verotarkastuskertomuksista siis noin 3 % on johtanut rikosilmoitukseen. Vuonna 2006 valmistuneista tarkastuskertomuksista todennäköisesti seuraa vielä rikosilmoituksia. Koska perintä seuraa tehtyjä rikosilmoituksia ilmoittamisvuoden mukaan, loppuvuoden kertomuksista tehdyt rikosilmoitukset näkyvät siellä seuraavan vuoden tilastoissa.

Samaan tarkastettuun kohteeseen liittyy yleensä useita eri rikosnimikkeitä. Verotarkastuskohtaisen seurannan jakauma näyttää tältä:

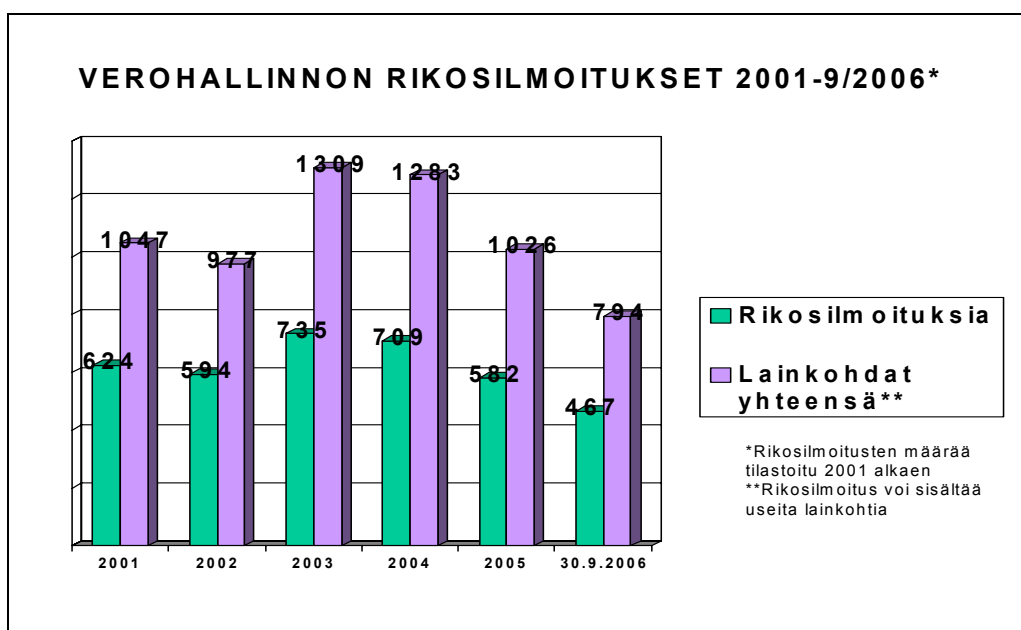

Verohallinnon rikosilmoitukset

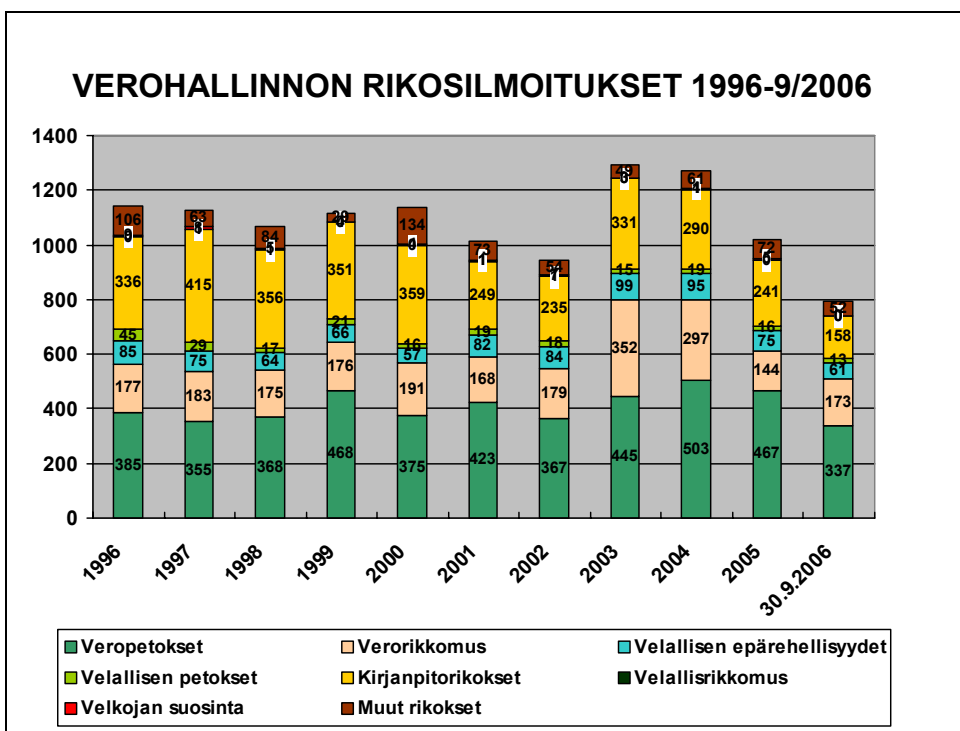
Verohallinto tekee rikosilmoituksia pääasiassa verotarkastuskertomusten ja perinnän impulssiin perusteella. Verotarkastuksissa ilmi tulevat rikokset ovat yleensä veropetoksia ja kirjanpitorikoksia. Perinnän yhteydessä ilmi tulevat rikokset ovat lähinnä konkurssisiin liittyviä rikoksia, kuten verorikkomuksia ja velallisen rikoksia ja ne ilmenevät yleensä verovelkaluetteloista, pesähoitajan muistioista sekä erikoistilintarkastuskertomuksista. Verohallinnon rikosilmoitustilastoissa näkyvät myös muilla perusteilla tehdyt rikosilmoitukset, kuten esimerkiksi eri verolaeissa kriminalisoidut rikkomukset, joissa verohallinto on asianomistajana tai esimerkiksi väärennysteot tai rekisterimerkintärikokset, joiden osalta verohallinto verotietolain perusteella tekee rikosilmoituksen.

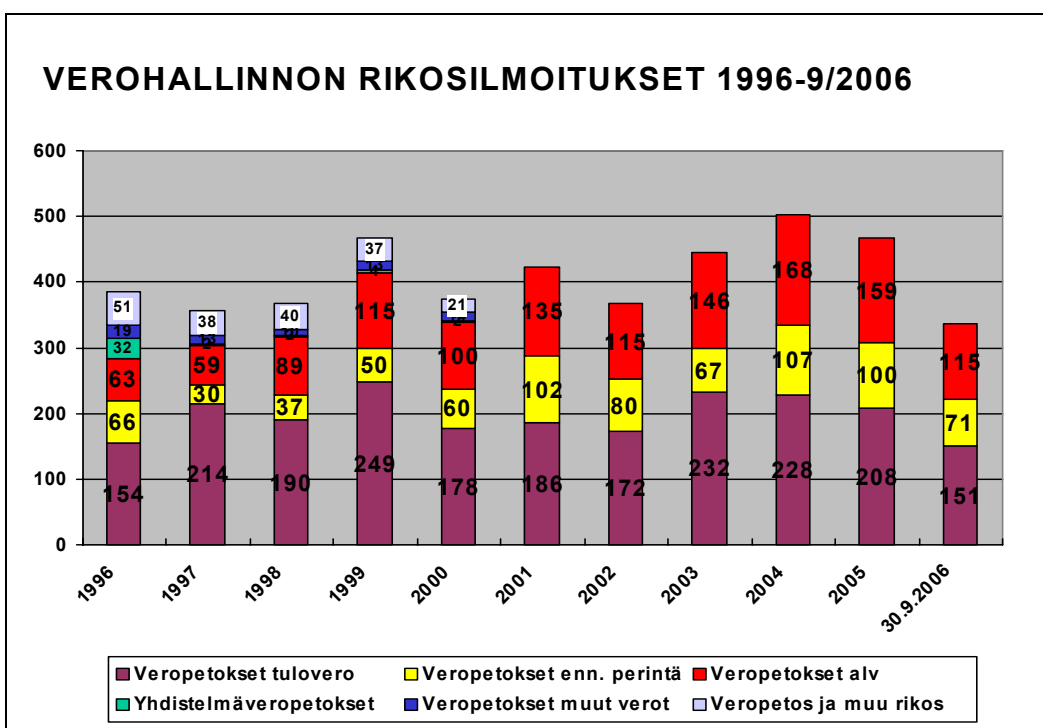
Verohallinnon rikosilmoituksia tilastoidaan sekä rikosilmoitusten lukumäärän että myös rikosilmoitusten sisältämien rikosnimikkeiden lukumäärän perusteella. Yksi rikosilmoitus sisältää keskimäärin noin kaksi rikosnimikettä.

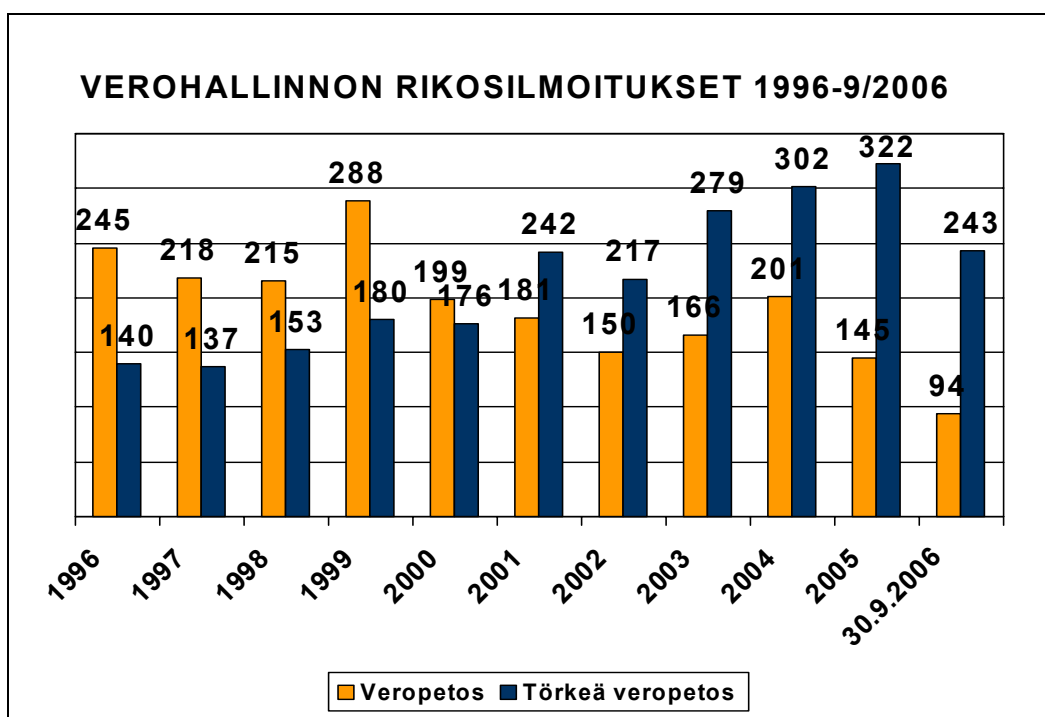
Valtaosa verohallinnon tekemistä rikosilmoituksista liittyy verorikoksiin eli veropetokseen tai verorikkomukseen. Veropetosten yhteydessä esiintyy yleensä myös kirjanpitorikoksia. Verorikkomukset ja velallisen rikokset ilmenevät useimmin konkurssien yhteydessä.

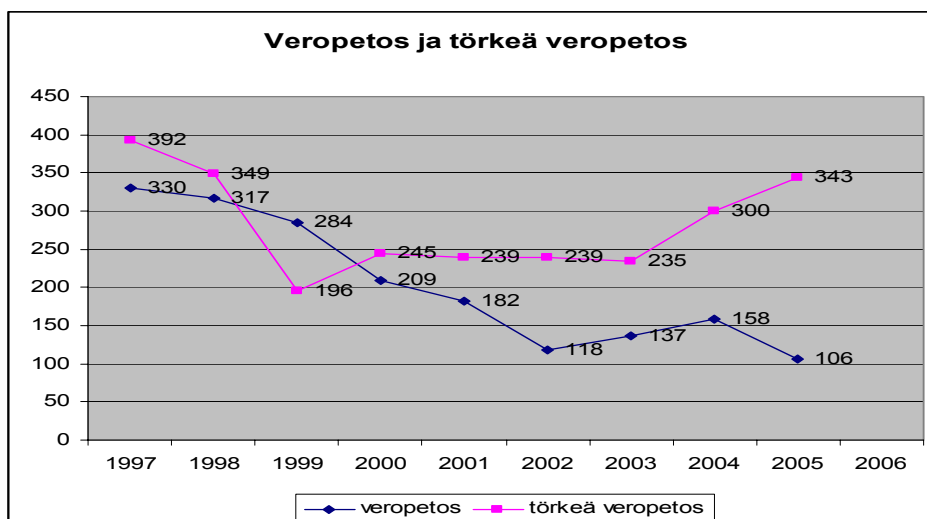
Veropetoksista tehdyissä rikosilmoituksissa tuloveropetosten (yhteisöjen tulovero ja henkilöiden tuloverotus) suhteellinen osuus on aikaisemmin ollut vahva, mutta viime aikoina arvonalisäveropetosten ja ennakko-perinnän veropetosten osuus on ollut selvästi nousussa.

Törkeiden veropetosten osuus verohallinnon veropetoksista tehdyissä rikosilmoituksissa on selvästi ohittanut tavallisesta veropetoksesta tehdyt rikosilmoitukset. Tälle voidaan esittää ainakin kolme erilaista syytä: 1) törkeän veropetoksen euromääräinen raja ei ole muuttunut samassa suhteessa, kuin rahan arvo on kehittynyt viime aikoina (erityisesti euroaikaan siirryttäessä), 2) viimeaikainen tekojen yksiköinti on muuttunut siten, että usean eri verolajin veropetoksesta on siirrytty yhteen monen verolajin veropetokseen, 3) vuonna 1998 tuli voimaan uusi passiivinen veropetos, joka faktisesti toi rangaistavien tekojen piiriin sellaisia tekoja, jotka aiemmin jäivät rankaisematta ja jotka nykyään selvästi nostavat vältettyjen verojen määrää ja samalla kvalifiointiarviointia veropetosteissa. Yhtenä tekijänä voidaan pitää myös poliisin talousrikostutkinnan työruuhkaa, joka on tosiasiallisesti vaikuttanut siihen, että verohallinto on jättänyt vähäisimmistä teoista rikosilmoituksia tekemättä.

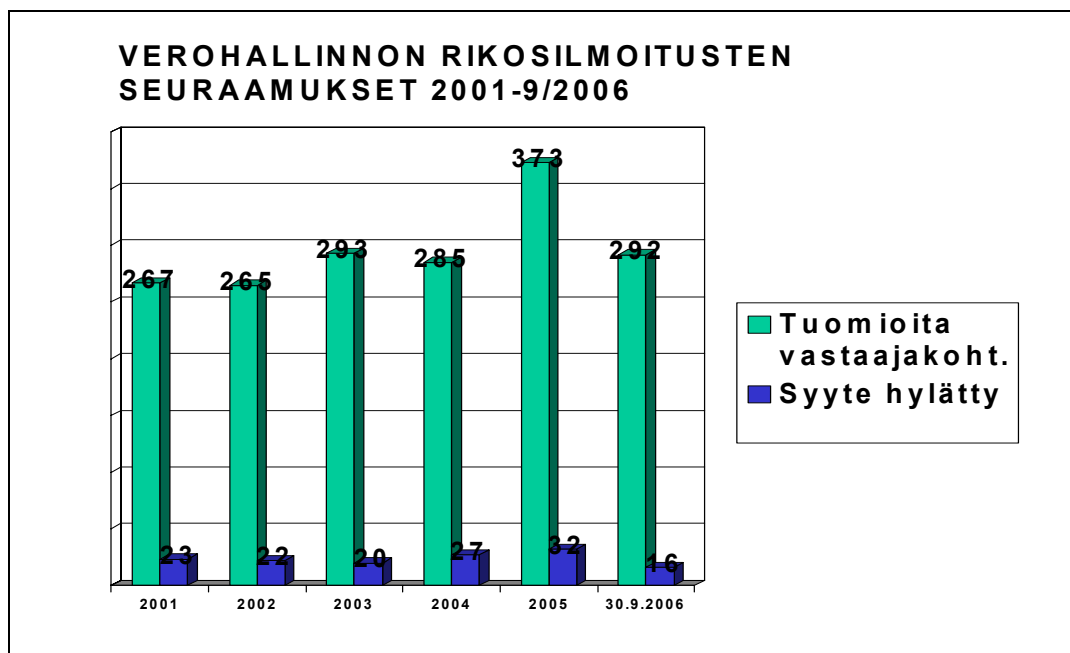

Kun katsotaan verohallinnon veropetoksista ja törkeistä veropetoksista tehtyjä rikosilmoituksia rinnakkain poliisin tietoon tulleiden veropetosten aikasarjan kanssa, nähdään miten yhteinevää kehitys on ollut etenkin 2000-luvulla. Lisää aikasarjoja on liitteessä 1.

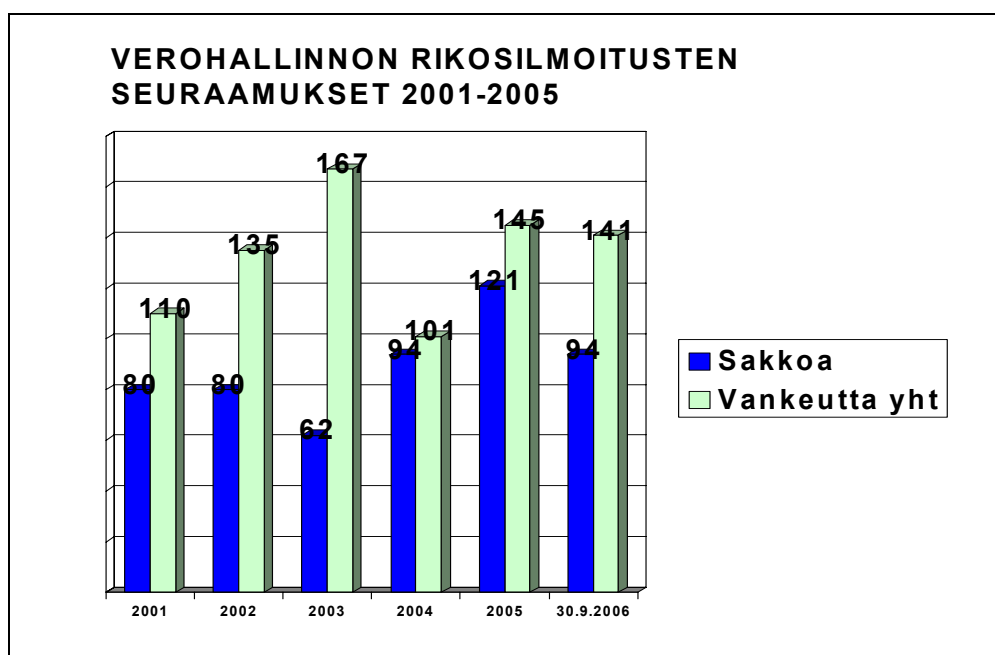

Rikosilmoitusten seuraamukset

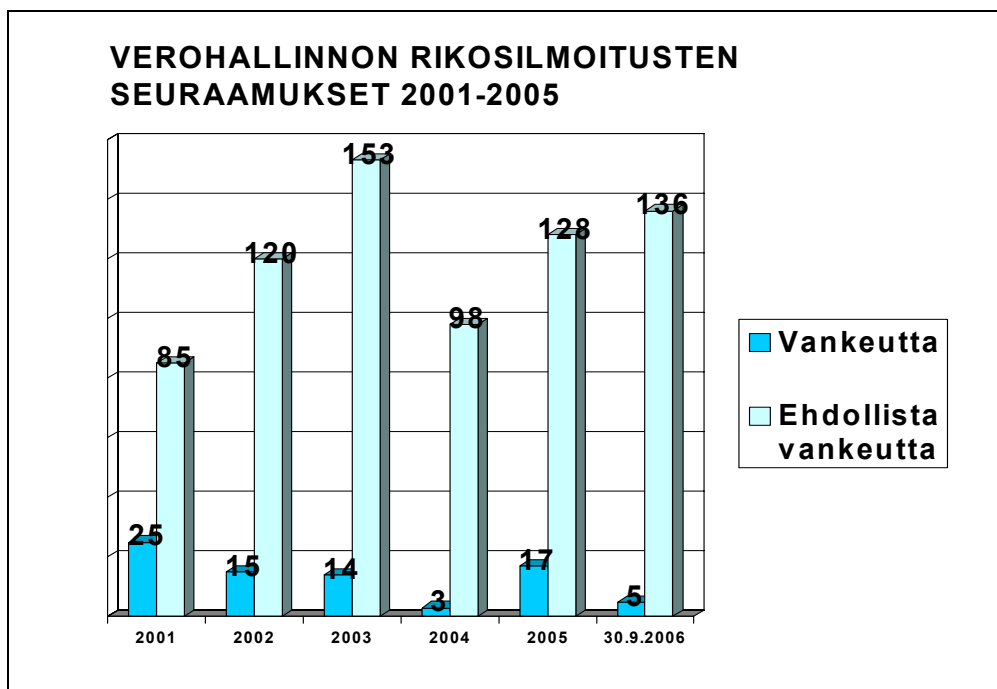
Rikosjuttuja, joissa verohallinto on joko ilmoittajana tai asianomistajana käsitellään oikeusistuimissa noin kolmesataa vuosittain.

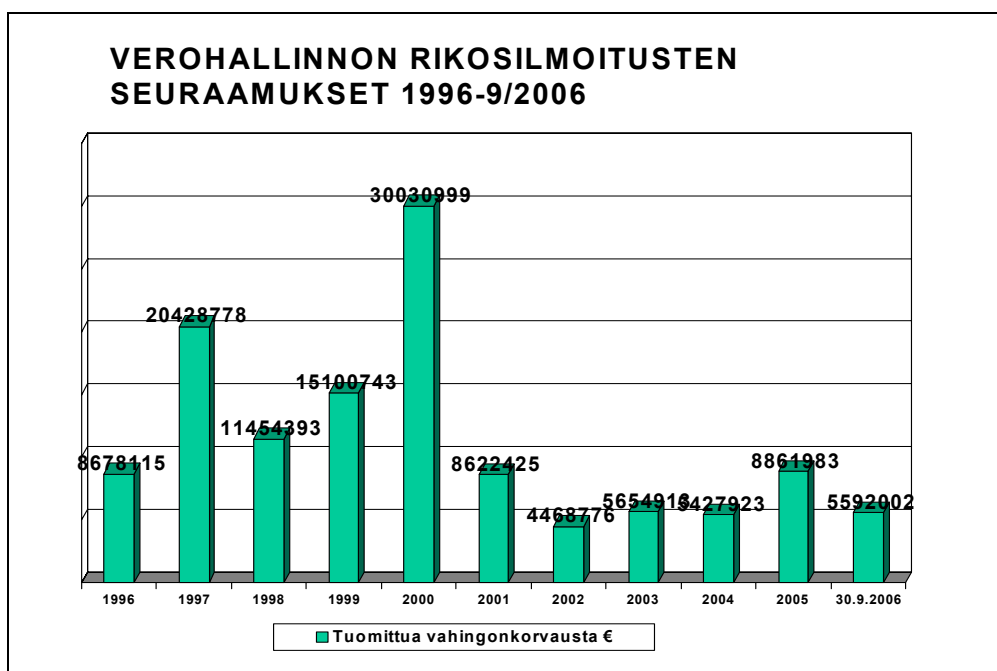
Edellä esitetty tilasto osoittaa kaikissa rikostuomioistuimissa päätettyjen juttujen (joista verohallinto on tehnyt rikosilmoituksen tai joissa se on ollut asianomistajana) määrän kunakin vuonna. Tuomioiden määrä korreloi muutaman vuoden viiveellä tehtyjen rikosilmoitusten määrään. Vuoden 2005 tuomioiden suurempi määrä on todennäköistä seurausta verohallinnon tekemien rikosilmoitusten suuremmasta määrästä vuonna 2003 ja 2004. Seuraava tilasto osoittaa rikosoikeudellisia seuraamuslajeja jutuissa, joissa verohallinto on tehnyt rikosilmoituksen, taikka joissa verohallinto on ollut asianomistajana. Sakkorangaistus on yleisin seuraamus verorikkomuksesta ja ehdollinen vankeustuomio veropetoksesta.

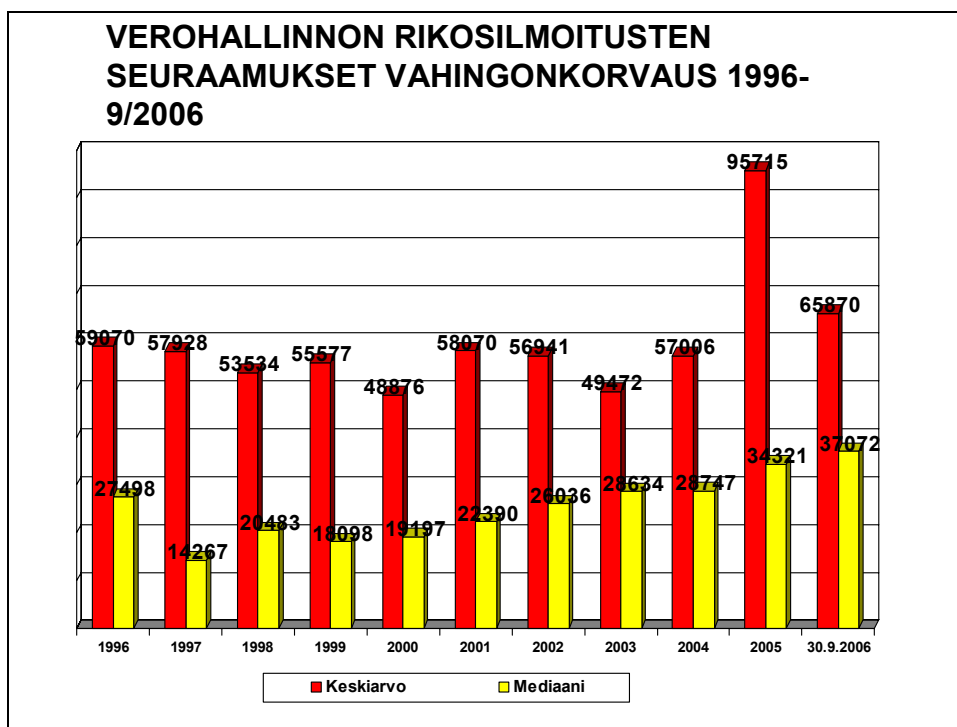
Vankeustuomioiden osalta kiinnostavaa on, kuinka paljon tuomioista langetetaan ehdottomina. Viimeisen viiden vuoden osalta ehdottomien vankeusrangaistusten osuus vankeusrangaistuksista on liikkunut 2,9 – 11,7 prosentin välillä. Kun katsotaan ehdottomien vankeusrangaistusten osuutta kaikista tuomioista, vaihtelevat prosenttiosuudet vuosittain yhden ja hieman alle kuuden prosentin välillä.

Rikosjutuissa tuomittujen vahingonkorvausten määrä on tilaston mukaan vaihdellut suuresti eri vuosina. Yksittäiset suuret vahingonkorvaustuomiot vaikuttavat tuomitun vahingonkorvauksen tilastoihin joinakin vuosina huomattavasti.

Tuomitut vahingonkorvaukset näyttävät melko erilaisilta, kun niitä tarkastellaan keskiarvo- ja mediaanilukujen avulla. Keskiarvoluvuissa yksittäisten suurien korvaussummien vaikutus nostaa luvut usein noin kaksinkertaisiksi mediaanilukuihin verrattuna. Tämä tarkoittaa sitä, että alle keskiarvoluvun olevia korvaussummia on valtaosa. Tosin mediaaniluvuissakin mitattuna kehitys on ollut jonkin verran noususuuntainen.

5. Yhteenveto

Erja Virta, Virke

Tilastojen valossa näyttää siltä, että Suomessa valvonta- ja esitutkintaviranomaisten toimenpiteet kohdistuvat pääasiassa samoihin rikostyyppisiin kuin 2000-luvun alussakin. Näkyvin vaikutus poliisin tutkimaan talousrikollisuuteen on verohallinnon toimenpiteillä. Viranomaisten tietoon tulee eniten kirjanpitorikoksia ja törkeitä veropetoksia. Verotarkastusten perusteella näitä tulee ilmi suunnilleen yhtä paljon. Seuraavaksi yleisimmät nimikkeet tarkastusten yhteydessä ovat veropetos ja verorikkomus.

Viime vuosina tapahtuneessa kehityksessä on huomattavaa erityisesti veropetoksen tavallisen ja törkeän tekemuodon välisen eron kasvu. Myös kirjanpitorikoksen törkeä tekemuoto on lisääntymässä. Muissakin rikoksissa trendinä tuntuu olevan törkeiden tekemuotojen yleistymisen (ks. aikasarjat liite 1). Rekisterimerkintärikosten lukumäärät ovat olleet kasvussa vuodesta 2001 eteenpäin ja rekisterimerkintärikokselle ollaankin ehdottamassa törkeää tekemuotoa. Liiketoimintakiellon rikkomiset ovat luonnollisesti lisääntyneet liiketoimintakiellon valvonnan tehostamisen myötä.

Niistä rikoksista, joiden tutkinta on päätetty kuluvan vuoden alkupuoliskolla, verorikoksiin liittyviä tekotapoja ilmoitettiin noin 270 jutusta. Useimmin mainitut tekotavat ilmoitus- ja maksuvelvollisuuden laiminlyönti, varojen ja tulojen salaaminen ja väärien tietojen antaminen lisättiin lomakkeen vastausvaihtoehtoiksi alkuvuodesta ja tämä on luonnollisesti lisännyt niihin liittyviä mainintoja. Pimeä työ, kuittikauppa ja ohimyynti olivat myös vielä pinnalla. Kirjanpitorikoksia oli päätetyissä jutuissa suunnilleen yhtä paljon kuin verorikoksia. Velallisen rikokset ja rekisterimerkintärikokset esiintyvät myös usein yhdessä kirjanpitorikosten ja verorikosten kanssa. Petosrikosten tekotavoissa ja niistä epäiltyjen henkilöiden rooleissa esiintyi jonkin verran enemmän hajontaa kuin muiden rikoslajien kohdalla. Petokset esiintyvätkin harvemmin muiden rikoslajien kanssa yhdessä.

Poliisin tietojen perusteella ei voi tehdä johtopäätöksiä siitä, miten talousrikosten rangaistustaso on viime vuosina kehittynyt. Joidenkin rikosten osalta voimme kuitenkin käyttää hyväksi verohallinnon tilastoimia rikosilmoitusten seuraamuksia. Verohallinto on 2000-luvun alkupuolella tehnyt vuositason noin 650 rikosilmoitusta. Ilmoituksissa on ollut keskimäärin 1.300 eri rikosnimikettä tai lainkohtaa. Vuosien 2001-2005 tuomiotietojen perusteella langetetaan esitutkinnan ja syyteharkinnan jälkeen noin 300 vastaajakohtaista tuomiota.

Verohallinnon tilastoimista tuomioista karkeasti 60 % on vankeustuomioita ja 40 prosenttia sakkorangaistuksia. Vaikka verorikosten törkeysasteet ovat nousseet viime vuosina, ei vaikutus ole vielä näkyvillä tuomiolinjassa. Kaikista edellä mainituista vankeustuomioista vain 2,9 – 11,7 on ollut ehdottomia. Vuosi 2005 oli yksi ”huippuvuosista”, ja tällöin langetettiin 17 ehdotonta vankeusrangaistusta. Luku on 4,5 prosenttia kaikista verohallinnon seuraamista tuomioista.

Kun katsotaan poliisin tietoon tulleiden talousrikosten määrää, joka on ollut noin 1.500 ilmoitusta vuositason, on näistä vajaa puolet verohallinnon ilmoituksia. Jos tilannekatsauksen sivulla 12 esitetyn mukaisesti noin kolmasosa on lisäksi sellaisia juttuja, joissa talousrikosluokitus ei välttämättä ole perusteltu tai että se on jopa virheellinen, jää melko pieni osuus jäljelle kattamaan kaiken muun Suomessa tapahtuvan talousrikollisuuden tutkinnan.

6. Talousrikollisuutta koskevia julkaisuja ja artikkeleita

(linkkien toimivuus tarkastettu marraskuussa 2006)

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektissa ylläpidetään talousrikollisuuden ja harmaan talouden materiaalitietokantaa. Tietokantaan on kerätty laajasti materiaalia erilaisista julkaisuista, tutkimuksista, artikkeleista ja työryhmämietinnöistä. Jokaisen tilannekuvan lopussa on luettelo talousrikollisuuteen ja harmaaseen talouteen liittyvistä uusimmista julkaisuista. Julkaisut ovat saatavilla Virke-projektin kautta tai verkko-osoitteesta, joka asianomaisen julkaisun kohdalla on mainittu.

Vero-opintopäivät 2006

Verotus 2006

Verolainsäädännön ajankohtaisia muutoksia käsiteltiin Vero-opintopäivillä Helsingissä 23.-24.10.2006. Vero-opintopäivien esitelmäjulkaisun sisällysluettelo luettavissa Verotus lehden sivulta: <http://www.verotus-lehti.fi/tiedot/opintopaivat.html>

National Accounts and Economic Statistics - International Trade Statistics:

Item 8 b): VAT fraud and the trade supply chain: the "missing trader" or carousel fraud and its impact on trade statistics

Caroline Lakin, ONS, and Sandra Tudor, HM Customs & Excise

Organisation for Economic Co-operation and Development 7.9.2006

Arvonlisäveropetoksia ja karusellikauppaa käsittelevän raportin lyhennelmä OECD:n sivuilla: www.oecd.org/dataoecd/46/47/37371193.pdf

Turvallisuusviranomaisten toimivaltuussäännösten uudistamistarpeet

Helminen Klaus, Sisäasiainministeriö 2006

Klaus Helminen selvittää poliisi-, esitutkinta- ja pakkokeinolakiin sekä näihin asiasisällöltään liittyviin muihin säädöksiin tarvittavia muutoksia ao. lainsäädäntökokonaisuuden selkeyttämiseksi.

Tehtävänannon mukaan selvityksessä tuli kartoittaa nykylainsäädännön systematiikka ja muutostarpeet, tarpeet lainsäädännön selkeyttämiseksi ja yhtenäistämiseksi sekä arvioida esitutkintaviranomaisten rooleja. Selvityksessä tuli ottaa huomioon toimivaltuuksien käyttämiseen liittyvät valvonta- ja oikeussuojajärjestelyt sekä perus- ja ihmisoikeusnäkökohdat. Selvityshenkilön kuului myös valmistella ehdotus tarvittavien lainsäädäntömuutosten toteuttamisesta.

SM:n tiedote ja raportti SM:n sivulla: <http://www.intermin.fi/julkaisu/322006>

Arja Tiaisen selvitystä käsittelevä artikkeli Esitutkintaviranomaisten toimivaltuussäädökset uudistetaan Poliisi-lehdessä 2006(4) :

<http://www.poliisi.fi/poliisi/poliisilehti/periodic.nsf/vwDocuments/17862CA0F174410AC22571F600295F41>

Är vi bra på miljöbrott?

Alfred Skagerö ja Lars Korsell

Brottsförebyggande rådet 2006

”Är vi bra på miljöbrott? Hur kan miljöbrottsbekämpningen bli bättre?” kysyvät Alfred Skagerö ja Lars Korsell asiantuntijahaastatteluille perustuvassa raportissaan. Analyysi kartoittaa ympäristörikostorjunnan tilaa Ruotsissa. Kuinka toimia, että enemmän ympäristörikoksia päätyisi syyttäjille ja tuomioistuimiin. Raportissa haastellut suhtautuvat toiveikkaasti uuteen lainsäädäntöön, mutteivät näe sinällään sen ratkaisevan ongelmia. Perustava ongelma näet on se, etteivät rikokset paljastu ellei niitä tutkita. Poliisin tulisi kehittää toimintaansa niin, että yhä useammat ympäristörikokset päätyisivät syyttäjälle ja tuomioistuimiin ja valvontaviranomaisten tulisi kehittää valvontaa. Lääkkeeksi tarjotaan mm. poliisin, syyttäjän ja valvontaviranomaisten yhteistyön ja tiedonvaihdon kehittämistä. Raportti ladattavissa BRÅ:n sivulta:

http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action=question_show&id=367&category_id=0

Sähkön tukku- ja vähittäismarkkinoiden toimivuus Kauppa- ja teollisuusministeriö 2006

Selvitysmies Matti Purasjoen sähkömarkkinoiden toimivuutta koskeva selvitystyö on julkaistu 3.10.2006 klo 12.00. Kokoavana johtopäätöksenä selvityksestään Purasjoki kirjoittaa raporttinsa esipuheessa, että ”meillä Suomessa sähkö-markkinoiden toimivuuteen on vaikuttanut kaksi samanaikaista trendiä. Toinen trendi on kansainvälinen ja se liittyy sähkömarkkinoiden tarpeettoman sääntelyn purkuun ja markkinoiden avaamiseen. Toinen trendi on kotoperäisempi ja se liittyy valtionyhtiöiden yksityistämiseen ja arvopaperipörssiin listautumiseen. Nämä trendit ovat vaikuttaneet toisiinsa ja on mahdollista, etteivät ohjaketet aina ole olleet päätöksentekijöiden käsissä.”

Raportti ja asiaa koskeva Kauppa- ja teollisuusministeriön tiedote löytyvät ministeriön sivulta: <http://www.ktm.fi/index.phtml?i=1832&s=674>

Organised Crime Outlook Sweden: A method for and assessment of likely future trends in organised crime in the EU

Karlsson Monika, Korsell Lars, Vesterhav Daniel, Brottsförebyggande rådet 2006 Raportti käsittelee järjestäytyneen rikollisuuden tulevaisuuden näkymiä Ruotsissa vuoteen 2015 mennessä. Raportissa esitellään 6 skenaariota, jotka perustuvat olemassa olevaan tutkimukseen. Raportti on ensisijaisesti suunnattu poliisin käyttöön, mutta sitä voidaan hyödyntää myös muussa viranomaiskäytössä.

Tiedote ja raportti BRÅ:n sivulta:

http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action=question_show&id=365&category_id=0

Skattetillägg och skattebrott Almgren Karin, Leidhammar Börje Norstedts juridik 2006

Teos käsittelee verorikoksia ja eri rikostyyppejä.

Lyhyt esittely Fritzes ett Wolters Kluwer-företag:n sivuilla:

<http://www.fritzes.se/njab/produkt.nsf/lf?ReadForm&A820AE7644DD021EC125710F0043C833!OpenDocument>

Oikeudenmukainen ja turvallinen yhteiskunta: Oikeusministeriön tulevaisuuskatsaus 2006, Oikeusministeriö 2006

Oikeusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsauksen on valmistellut työryhmä, jonka puheenjohtajana toimi kansliapäällikkö Kirsti Rissanen.

Katsaus löytyy OM:n sivulta:

<http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Muutjulkaisut/Oikeusministerionhallinnonlantulevaisuuskatsaus2006>

Aarne Kinnusen raportista kirjoittama artikkeli Kriminaalipolitiikan haasteet ja tulevaisuus oikeusministeriön julkaisussa Haaste 2006 (3) :

<http://www.haaste.om.fi/37214.htm>

Kodning av brott 2006

Brottsförebyggande rådet, 2006

Mitä rikostilastot kertovat ja kuinka ne muodostuvat kyseltiin viimeisessä Talousrikoskatsauksessa. Tilastoinnin ongelmia on tuumittu myös naapurissa. BRÅ:n julkaisema raportin mukaan rikostilastoinnin laatu ei vaikuta ainoastaan poliisiin operatiiviseen toimintaan, tuloslaskelmiin ja resurssien jakoon vaan se luo pohjaa Ruotsin kansantalouden luvuille. Ruotsin rikosentorjunta viranomaiset ovat tarttuneet rikostilastoinnissaan koodaamisen ongelmiin ja tuottaneet seuraavan raportin. Ryhtiliikkeessä ovat mukana olleet Rikspolisstyrelsen (RPS), Åklagarmyndigheten ja Tullverket.

Raportti löytyy BRÅ:n sivulta:

http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action_question_show.360.0.=1

Organised crime, corruption and the movement of people across borders in the new enlarged EU: A case study of Estonia, Finland and the UK

The European Institute for Crime Prevention and Control, HEUNI 2006

Kolmen maan yhteisprojektin raportti (Viro, Suomi ja Englanti) käsittelee korruption, järjestäytyneen rikollisuuden rajakontrollin ja maahanmuuton tematiikkaa. Tapauskohtaisena esimerkkinä ovat Suomi-Venäjä raja ja Viro-Venäjä raja.

Raportti löytyy HEUNIn sivuilta: <http://www.heuni.fi/35619.htm>

Jämförelser, beräkningar och metoder för skattning av den grå ekonomin i Sverige och Finland

Karlsson Helena

Pro gradu- tutkielma, Åbo Akademi 2006

Helena Karlsson kysyy opinnäytteessään mistä harmaa talous (tai piilotalous vrt. den dolda ekonomi) koostuu ja millä metodeilla siihen on mahdollista päästä käsiksi? Vai onko yleensä edes tarpeellista tietää harmaan talouden laajuutta ja jos niin miksi? Karlsson funtsii kansainvälisenvertailun hankaluuksia ja vertailee Suomen ja Ruotsin talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaa. Tutkija pitää perustavana erona pohjoismaisessa ja suomalaisessa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa sitä, ettei Suomessa ole panostettu tiettyyn viranomaiseen vaan torjunta on rakennettu viranomaisyhteistyölle. Kaksi viimeistä lukua Karlsson käyttää Ruotsin ja Suomen piilotalouden toimialavertailuun; mm. rakennus-, ravintola- ja kuljetusala.

Vahingonkorvaus osakeyhtiössä

Savela Ari

Talentum 2006

Muuttuiko vahingonkorvausvastuu osakeyhtiössä osakeyhtiölain uudistuksessa?

Kuuluuko vastuu toimitusjohtajalle, hallitukselle, tilintarkastajalle vai osakkeenomistajille?

Kirjassa käsitellään em. vastuuhenkilöiden tehtävien mukaisia velvollisuuksia ja vastuita.

Kirja sisältää oikeuskäytäntöä.

Talentum shopin sivuilla luettavissa lyhyehkö esittely ja kirjan sisällysluettelo osoitteessa:

<https://www.talentumshop.fi/talecom/>

Yritysjärjestelyt

Raimo Immonen, Talentum 2006

Talentumin tänä syksynä julkaisema kirja

sisältää erilaisten yritysjärjestely- ja fuusiokuvioden lisäksi alueen

oikeuskäytäntöä korkeimman oikeuden päätöksistä

keskusverolautakunnan päätöksiin.

Kirjan esittely ja sisällysluettelo löytyvät Talentum shopin sivuilta osoitteesta:

<https://www.talentumshop.fi/talecom/>

Penningtvätt och finansiering av terrorism: Kunskapssammanställning av betalningssystemens användning

Brottsförebyggande Rådet 2006

Raportti BRÅ:n sivulla:

http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action_question_show.350.0.=1

Yrityssaneerausta koskevan lainsäädännön tarkistaminen (lausuntotiivistelmä)

Lehtimäki Liisa, Oikeusministeriö 2006

Työryhmä on arvioinut yrityssaneerauslain toimivuutta. Lausuntotiivistelmästä ilmenee, että lausunnonantajat ovat erimielisiä konkurssin ja yrityssaneerauksen suhteesta: "Osa katsoo, että nykytila tulisi säilyttää, jolloin velallinen voidaan asettaa konkurssiin, kun saneeraushakemus on hylätty. Osa katsoo, että konkurssiin asettamisen tulisi aina lykkääntyä siihen saakka, kunnes päätös saneeraushakemuksen hylkäämisestä on lainvoimainen. Useat lausunnonantajat kannattavat työryhmän ehdotusta siitä, että konkurssi voisi määrätyin edellytyksin estyä tuomioistuimen päätöksellä."

Lausuntotiivistelmä OM:n sivulla:

<http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Julkaisusarjat/Lausuntojajaselvityksia/Lausuntojenjaselvitustenarkisto/Lausuntojajaselvityksia2006/1157538715882>

Liiketoimintakiellon valvontaa koskevan lainsäädännön tarkistaminen

Lehtimäki Liisa, Hämäläinen Riitta

Oikeusministeriö 2006-11-09

Oikeusministeriö pyysi ehdotuksesta lausunnon 14 viranomaiselta, joista 13 antoi lausunnon. Lausunnonantajat pitivät ehdotettuja muutoksia pääosin perusteltuina.

Lausuntotiivistelmä OM:n sivulla:

<http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Julkaisusarjat/Lausuntojajaselvityksia/Lausuntojenjaselvitustenarkisto/Lausuntojajaselvityksia2006/1152014732313>

Yritystukien vaikutusten pysyvyys

Halonen Osmo

Valtiontalouden tarkastusvirasto

Tarkastuskertomus 2006:121

Kertomus Valtiontalouden tarkastusviraston sivuilta: <http://www.vtv.fi/>

Rikostorjunnan etulinjassa: Keskusrikospoliisi 80 vuotta

Kaartinen Klaus (toim.)

Keskusrikospoliisi 2006

Keskusrikospoliisin asiantuntijat ovat kirjoittaneet 11 artikkelia KRP:n juhlakirjaan, jossa käsitellään rikostorjunnan keskeisiä ilmiöitä nyt ja tulevaisuudessa. Anne Puonti tarkastelee artikkelissaan Työvälineet yhteistyön ja tiedonhallinnan edistäjinä talousrikostutkinnassa kuinka viranomais- ja organisaatio rajat ylittävä yhteistyö yhteisine työvälineineen voivat edistää tutkintaa.

Ympäristörikokset talouden rikoksina

Pirjatanniemi Elina

Edilex, 2006

<http://www.edilex.fi/lakikirjasto/3429.pdf>

KKO:n ratkaisu väärennystä koskevassa asiassa 15.11.2006

KKO:2006:93

Väärennys

Diaarinumero: R2005/867

Esittelypäivä: 5.9.2006

Taltionumero: 2763

Antopäivä: 15.11.2006

”...A oli valmistanut värikopiokoneella näköisjäljennöksen lääninhallituksen eräälle kuljetusyhtiölle myöntämän yhteisöluvan oikeaksi todistetusta jäljennöksestä. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevillä perusteilla A:n katsottiin syyllistyneen väärennykseen.”

Päätös korkeimman oikeuden sivulla: <http://www.kko.fi/37702.htm>

Rangaistava työn turvattomuus : Työturvallisuustapaukset poliisissa

Alvesalo Anne, Nuutila Ari-Matti (toim.)

Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo

Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 13, 2006

Yhteystietoja

Tilannekuvan toimitus:

Erja Virta

erikoissuunnittelija

Poliisiammattikorkeakoulu

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti

erja.virta@pakk.poliisi.fi

Lisätiedot julkaisuista

Mirja Hirvonen

tietopalvelusihteeri

Etelä-Suomen lääninhallitus

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti

mirja.hirvonen@poliisi.fi

Tilannekuva III/2006 kirjoittajat:

Kari Jalonen kari.jalonen@krp.poliisi.fi

Matti Kammonen matti.kammonen@krp.poliisi.fi

Marko Niemelä marko.niemela@vero.fi

Raija Seppälä raija.seppala@vero.fi